

هاتنا فۆرم و کارین رێژەیی د رستا کارئ مەرجدارو مانا (مەروفا بەلەچەک) وەکو نموونه

قیان ابراهیم علی و زهره احمد علی
پشکا زمانی کوردی، کولێژا زمانان، زانکویا دهوک، هەرێما کوردستانی-عیراق

((مێژوویا وەرگرتنا فەکولتە: 12 جریا ئێکی، 2022، مێژوویا رەزاهەندی بەلافکرێ: 25 کانوونا دووی 2023))

پوختە

رێژا مەرجی (دانانی/نیشانی) یا کارئ هەر وەکو رێژا راگەهاندنی و فرمائی د گەلەک زماناندا ب رێیا فۆرمی کارئ دەیتە دەستیشانکرن، زمانی کوردی (گۆفەرا بەهەینی) نیک ژ ئەوان زمانانە کو ب رێیا مۆرفیمین رێزمانی وەکو (ب-، -ب) د تافی بووریدا و (ب-) د تافی دەیتا کارئ مەرجی دەیتە جوداکرن ژ کارین دی. دەمی ئەف کارە د رستیدا دەیت، دیتە مەرج بۆ رویدانا کارەکی دی، بەلێ دەمی ئەف جورئ کارئ د رستیدا ل گەل هەندەک پەشقان (فۆرم و کار) ین هەلوێست دەریر دەیت، مەبەستین جودا جودا بین وەکو (خوزباتی، نەگەری، گۆمان، ... هتد) دەریرن. ئەف فەکولتە هەلۆدەت فەکولتە ل سەر نمونین ئەوان لارستین هەلوێست دەریر (نانکو فۆرم و کارین رێژەیی) د ئەوان رستین کارئ وان کارئ مەرج بین دەفەرا بەهەینی بکەت ل دویف رێبازا وەسفی و بنەمایین شیوازی ناماری، ژبۆ ئەف چەندێ رۆمانا (مەروفا بەلەچەک) هاتیە وەرگرتن. بۆ مە دیار بوو کو نە بیتی (فۆرم) مەبەستین رستا کارئ مەرجی دیار دکەت، بەلکو هەندەک لارستە ژێ کو خودان کارین بهێژ و بهێژ ژێ ل دەمی ل گەل دەین، دبنە ئەگەر پەیدا کرنا مەبەستین جودا جودا. د نەجامدا دیار بوو کو هەمی جارن رستا کارئ مەرجی رستەکا نەسادهیە، لارستەک ب شیوئ نەسیستەمی (فۆرمی رێژەیی) ل گەل دەیت یانژێ ب ریکا ئەوان کارین کو د لارستەکا سیستەمیدا دەین کو چیدییت کارئ ئەوئ بهێژ ژێ بیت، هەلوێستین جودا جودا دەریرن.

پەشقین سەرەکی: کارئ مەرجی، رێژا مەرجی، فۆرمین رێژەیی، کارین رێژەیی.

پیشەکی

ژ ئارێشین هەرە دیارین فەکولتە ئەو بوویە کو نمونین فەکولتە بین بۆ بهەر نەبوویە ژ کیماسیین خالەندی، ئەفە ژێ بوویە ئەگەر کو گەلەک جارن سنۆر رستەکا نەساده ب ساناهی نەهیتە دەستیشانکرن، ژ لایەکی دیفە هەبوونا پتر ژ هەلوێستەکی د رستەکیدا زۆر جارن رستەکا درێژ پەیدا کرێبە ژ لای پیکهاتیفە. فەکولتە ژ دوو بەندان پیکهاتیف، بەندی ئێکی یی تابیتە ب رێژا کارئ مەرجی د بەهەینییدا، تەمورئ ئێکی پێداچوونە ل سەر بووونین ریزمانفیسین کورد و بیانی ل سەر کارئ مەرجی د کوردییدا، تەمورئ دووی جۆر و تافین کارئ مەرجی د بەهەینییدا هاتیە دیارکرن. بەندی دووی هاتیە تەرخانکرن بۆ فەکولتە لایەنی پراکتیکی، ب نافی (هاتنا فۆرم و کارین رێژەیی) د رستا کارئ مەرجی، تەمورئ ئێکی هاتیە تەرخانکرن بۆ ناقلینا ئەوان فۆرم و کارین رێژەیی ل گەل کارئ مەرجی د رستیدا هاتیە ژ بۆ دیارکرن مەبەستین جوراوجور. تەمورئ دووی هاتیە تەرخانکرن بۆ لایەنی پراکتیکی د رۆمانا (مەروفا بەلەچەک) دا و نامارا هاتنا هەر جورەکی ژ ئەفان فۆرم و کارن ب رێیا چەند خستەیان هاتیە دەستیشانکرن.

بەندی ئێکی: جۆر و پیکهات کارئ مەرجی:

۱-۱: بووونین ریزمانفیسین کورد و بیانی ل سەر کارئ مەرجی د کوردییدا:

چەند ریزمانفیس و شارەزایی زمانی بەحسێ بابەتی رێژا مەرجی یا کاری کرێبە. هەندەک ریزمانفیسین بیانی و هەندەک ژێ کوردن کو ب سەر دەفەرین جودا

کارئ مەرجی ب شیوێکی بەرەلەف د رستیدا دەیتە کارهینان، جودا هیا ئەف کارئ ل گەل یی راگەهاندنی و فرمائی ئەو کو ئەف کارە د رستین نەساده (لێکدای) دەریرکەت، چونکی هەبوونا ئەف کارئ د رستیدا دیتە مەرج بۆ رویدانا کارەکی دی، هەر ژ بەر فێ چەندی گەلەک ریزمانفان کورد زارافی (مەرج) بۆ ئەف کارئ دانایە، دیسا دیارکرنە کو مەبەستین جودا جودا بین وەکو (خوزی، دوودی، قیان، شیان، ... هتد) دەریرن (بەلێ هەندەک ریزمانفان هاتنا ئەف کارئ مەرج ل گەل ئەفان پەشقی وەکو (خوزی، پێدقی، ... هتد). د رستیدا ب رێژا دانانی یان نیشانی ل قەلەمدەن، چونکی ژ لای واتایفە نەهاتیە روودان یان ناهاتیە روودان، ئەف مەبەستین جودا جودا بەهرا پتر د ناف دەقیدا دەریرکەش، لەمۆرا داتایین فەکولتە ژ رۆمانەکا دەفەرا بەهەینان هاتیە وەرگرتن ب نافی (مەروفا بەلەچەک⁽¹⁾)، ئەم گریمانە دکەن کو ئەو مەبەستین ریزمانفان دیارکرن و چەندین مەبەستین دیت ب رێیا هەندەک پەشقان دەریرن ژێ دەینە کرن کو د فەکولتەیدا مە ب فۆرم و کارین رێژەیی ل قەلەمدانە. فەکولتە لدویف رێبازا وەسفی شلۆفەکرنا ناماری بۆ رێژا بکارهینانا هەر فۆرمەکی و کارین رێژەیی د لارستەکاندا هاتیە بەلێژارتن بۆ زانیانا ئەوان بوارین کو کارئ مەرجی د رستیدا دەریرکەت.

۳- دهیتێ مهرجیئ ساده: - ئهز شولی(ئ)(ان) بکم.
- ئهز شولی(ئ)(ان) نهکم. (همان ژیدەر: ۸۷)

(۷)- ژيروان سهعيد حاجی بهری، ریزا کاری دابهشی سی ریزمیان کریه: سهبارت ریزا مهرجی دیار دکهت: ((د قی ریزمیدا خهبرمک دهیته راگه‌هاندن، بهلکو د نافذا گومان، خۆزی، مه‌بهستکه،... دهیت))
(ژيروان سهعيد حاجی بهری، ۲۰۱۱: ۸۵-۹۰)
ب ئهفی شتووی ل خوارئ باسی ریزا مهرجی د تافی بووریدا دهفوکا زاخودا دکهت:

۱- ختافی بوریئ مهرجیئ ساده: - ئهز سهکنیام.
هه‌ر وه‌سا ددهته دیارکرنی، کو ل هندهک دهفوکین سندپیا وەک (سوفی، مچولی، نیری،...) بشیوهیهکی دی دهیت. وەک لخواړئ دیار: - ئهز علمیبیام.
هه‌روه‌سا دیاردکهت شتویهکی دیژی هه‌یه کو تایه‌ته ب دهفوکا ئیله‌کا سندپیاڤه کو (مچولی)نه. وەک: - ئهز بهاتما.

۲- تافی بووریئ مهرجیئ ته‌واو، وەک: - ئهز نه‌رابییم.
(ژيروان سهعيد حاجی بهری، ۲۰۱۱: ۹۰-۹۱-۹۲)
-شه‌هاب شیخ ته‌بیب تاهیر: زارافی مهرجی ب (دانانی) ناڤهریه و باس دکهت کو: ((کرداری رابردوی دانانی ئه‌و کردارمیه که زیاتر له شتویه گومان و خوزگه دایه، به یارمه‌تی هه‌ندئ پهیقی یارمه‌تی دهر له رسته دا پیک دیت؛ دمه‌ریت به چهند به‌شیکه‌وه)) (شه‌هاب شیخ ته‌بیب تاهیر، ۲۰۲۰: ۹۵).

هه‌روه‌سا ریزا کاریئ مهرجی د چوار جورین بووریئ (نزیک، ته‌واوی، به‌رده‌وام، دووری) و رانه‌بردوی دانانی دیارکریه. وەک: ۱- رابردوی نزیکی دانانی: - هاتبام. کیشابا. (همان ژیدەر: ۹۵-۹۶)

۲- رابردوی ته‌واوی دانانی: - هینابت (هینابی). نفستیم. ۳- رابردوی به‌رده‌وامی دانانی: - بترسابام. بهینابا. (همان ژیدەر: ۹۶-۹۷) ۴- رابردوی دووری دانانی: - گه‌رابووما. هینابووا. (همان ژیدەر: ۹۸)

۵- کرداری رانه‌بردوی دانانی: - بنقیسم. (همان ژیدەر: ۹۹)

په‌رتوکا (زمان و نه‌به‌ی کوردی، قوناغا نامادیهی - پولا دوازدی) د بایه‌تی (کار ژلایی ناڤه‌روکیه‌)دا دیار دکهت کو کاری چوار شیواز هه‌نه ئه‌وژی: ۱- شیوازی ریزمیا راگه‌هاندنی ۲- شیوازی ریزمیا دانانی ۳- شیوازی ریزمیا داخوازی ۴- شیوازی ریزمیا مهرجی

۱- ریزمیا دانانی: ئه‌ف ریزه نه‌موکو ریزا راگه‌هاندنییه کو راسته‌موخو ئه‌نجامی دنگ و باسه‌کی کو دکه‌قیته پال کسه‌کی یان تشته‌کی بدهته دهست، بهلکو د شتووی (ئارمزو و هیفی، گومان و خۆزی، ئوات و مه‌بهست ...)اندانه. به‌لئ شیوازی ریزا مهرجی (رسته‌یا ئوتیه‌یا مهرجی) هاتیه‌ته‌رخانکرن بو هنده‌مک رستین نه‌ساده وەک رستین ئه‌گه‌ری و هنده‌کین دی، وەک: - ئه‌گه‌ر ئیک بگرین، دی سه‌رکه‌شین.

جودانه، دی ب کورتی به‌حسێ هنده‌مک ژ ئه‌وان که‌ین، بو نمونه:

(۱)- ریزماتفانی بیانی(جاردین)ی بو ریزا کاریئ مهرجی سی جور دیار کریه: ۱- بووریئ مهرجیئ ته‌واو The (Perfect Subjunctive) ۲- بووریئ ئه‌گه‌ریئ ته‌واو Present (A Conditional Perfect) (بئیره: JARDINE, 1922 34-21)

(۲)- مه‌که‌نزی (Meckenzie, D.N) پینچ جورین کاری مهرجی دیار دکهت: ۱- بووریئ ئه‌گه‌ری (Past Conditional) ۲- مهرجیئ ته‌واو (Perfect Subjunctive) ۳- ئه‌گه‌ریئ ته‌واو (Conditional Conditional)

۴- ته‌واوی ئه‌گه‌ری (Perfect Conditional) ۵- نه‌ویئ مهرجی (Present Subjunctive) (Meckenzie, 1961: 190-208)

(۳)- جویس بلو (Blau, j) چهند شتویه‌ین ریزا کاریئ مهرجی دیار کریه، ب ئه‌فی جوری: ۱- ته‌واوی مهرجی (Parfait subjonctif) ۲- ته‌واوی ئه‌گه‌ری (Parfait du conditionnel) ۳- بووریئ ئه‌گه‌ری (Passe du conditionnel) ۴- نه‌ویئ مهرجی (Present Subjunctive) ۵- بووریئ دورئ مهرجی. (Blau, j, 1975: 92-93)

(۴)- (جه‌لادمت به‌درخان) په‌رتوکا خودا ئه‌وا ب ناڤی (قواعد اللغة الكردية، اللهجة الكرمانجية) ریزمین کاری د چار جوراندا نیشان ددهت بهی ره‌نگی (الصيغة الدالية، صيغة النصب الفعل، الصيغة الشرطية، صيغة الامر) (جه‌لادمت به‌درخان، ۱۹۷۰: ۱۹۶).

(۵)- (سادق به‌اءالدین نامیدی) چار جورین دهمی بووریئ ئینشائی هه‌قه‌ری دهمی بووریئ ئیخباری دیار کریه:

۱- سیغا ئینشائی هه‌قه‌ری دهمی بووریئ درست (اخباری) (مطلق): - من گرتبا (من بگرتا).
- من نه‌گرتبا (نه‌بگرتا). (سادق به‌اءالدین نامیدی، ۱۹۸۷: ۳۳۶-۳۳۷)

۲- سیغا ئینشائی هه‌قه‌ری دهمی بووریئ ب سه‌ره‌چویی (بویری به‌رده‌وامی اخباری):
- من بکربا. - من نه‌بکربا. (همان ژیدەر: ۲۳۸-۲۳۹)

۳- سیغا ئینشائی هه‌قه‌ری دهمی بویری نیزیکی (ئیخباری): - من گرتبت. - من نه‌گرتبت. (همان ژیدەر: ۳۴۱)

۴- سیغا ئینشائی هه‌قه‌ری دهمی بویری دوری خه‌بری: - من گرتبویا. - من نه‌گرتبویا. (همان ژیدەر: ۳۴۴-۳۴۶)

(۶)- (بایز عمر احمد) ریزا کاریئ مهرجی دکه‌ته سی جور:

۱- بویریئ مهرجی ساده: - من شول کربا (ا،ه). - من شول نه‌کربا (ا،ه).

۲- بویریئ مهرجی ته‌واو: - من شول کربت. - من شول نه‌کربت. (بایز عومهر ئه‌حمه‌د، ۱۹۹۹: ۳۳)

مهرج (Subjunctive) د ئه‌فئي فكهولينيډا بو ئه‌وي كاري ب ريبا نيشانين (-با، -ب، -ب-) ده‌يته‌روس‌تكرن، هاتيه‌بكاره‌يان. ئه‌و جورين د ئه‌فئي گوفاريډا هين، دوو جور د تافي بوريدا (مهرجي ساده، مهرجي ته‌واو) و يه‌ك جور (مهرجي ساده) د تافي ده‌يته‌دا هينه، ب شيو خسته‌يان ل خوراي د خوراي د دياركمن. ۱-۲: جور و تافين كاري مهرج د به‌ده‌ينيډا:

- كهنگي گرنگي ب پيشه‌سازي به‌يته‌دان، وه‌لات دي پيش كه‌فيت.

ب ئه‌فئي چهندي بوچوونين جودا جودا ل سهر جورين كاري مهرجي هينه⁽²⁾، به‌لي ب شيوه‌يه‌كي گشتي ريزمانقان و شاره‌زاين زماي يين ده‌فرا به‌ده‌يان سي ريزه‌ين كاري ده‌ستنيشانكريه (راگه‌هاندن، فهرماني، مهرجي (داناني/نينشائي). كاري

۱- تافي بوري: بوري مهرجي ساده:

كارى	ساده	دوخ	ياسا و نمونه
تپهر و تپه‌پهر	(3)	نهرى	بكر + بنيات + نى. تا. بوري + نى. مهرجي (با) + نى. ريكه‌فتنى من + ك + ر + با + Ø ⁽⁴⁾ (من كرا / من بكر) نهر + كهف + ت + با (بو) + م (نهر كهفتم/ه) / نهر كهفتموم
		نهرى	بكر + نى. نهرى + بنيات + نى. تا. بوري + نى. مهرجي (با) + نى. ريكه‌فتنى من + نه + ك + ر + با + Ø (من نه‌كر) نهر + نه + كهف + ت + با + م (نهر نه‌كهفتم)

به‌وراي بالا (هروري) و هنده‌ك ده‌فهرين ريكانيان⁽⁶⁾ ئه‌ف نيشانه‌ ديته‌ (بو)، وكو: ئه‌گهر نهر جوو‌بووم، دا بيه‌ ژمه‌ ته.

د هنده‌ك ده‌فهراندا نيشانا (با) ديته‌ دوو پارچه، (ب) ل به‌ري بنياتي ده‌يت و (ا) ل جه‌ي خوه‌ دمينايت، ديته‌ (بكر). ل هنده‌ك ده‌فهرين ديژيدا وكو ده‌فهرين

- بوري مهرجي ته‌واو:

كارى	ساده	دوخ	ياسا و نمونه
تپهر و تپه‌پهر		نهرى	بكر + بنيات + نى. تا. بوري + نى. مهرجي (ب) + نى. ريكه‌فتنى نهر + كهف + ت + ب + م (نهر كهفتم) من + ك + ر + ب + ت (من كريت)
		نهرى	بكر + نى. نهرى + بنيات + نى. تا. بوري + نى. مهرجي (ب) + نى. ريكه‌فتنى نهر + نه + كهف + ت + ب + م (نهر نه‌كهفتم) من + نه + ك + ر + ب + ت (من نه‌كريت)

۲- نه‌بوري مهرجي (ده‌يت):

كارى	ساده	دوخ	ياسا و نمونه
تپهر و تپه‌پهر		نهرى	بكر + نى. مهرجي (ب) + بنيات + نى. ريكه‌فتنى نهر + چ + ب + ين (نهر بچين) نهر + ب + ك + م (نهر بكم)
		نهرى	بكر + نى. نهرى + بنيات + نى. ريكه‌فتنى نهر + نه + چ + ين (نهر نه‌چين) نهر + نه + ك + م (نهر نه‌كم)

به‌ندئ دوویی: هاتنا فۆرم و کارین ریژهیی د

رستا کارئ مهرجدا:-

ته‌وه‌ری ئیکئ: نافلینانا فۆرم و کارین ریژهیی:

ناخفتنکەر کارئ مهرجی بو مه‌به‌ستا گریڤانا دوو کاران پیکه‌ه بکار دئینیت کو بۆ رویدانا کارئ دووی مهرجه کارئ ئیکئ رویده‌ت ژ به‌ر هندئ بۆ دهربرینا ئەفی جورئ ریژه‌ی هه‌می گاڤا پێدقی ب دوو رستین ساده‌یان لارسته‌یان دبیت(بانیز عومەر نه‌حمه‌د، ۲۰۰۵: ۹۰)، هه‌روه‌سا پیکه‌ه هاتنا ریژا کارئ ل گه‌ل په‌یڤین (فۆرم و کار)ین ریژه‌یی و ئاوازه‌یان د رسته‌یدا؛ هه‌ندک مه‌به‌ستین جیاوازی دیترین ناخفتنکهری دگه‌هینیت، وه‌ک: (خۆزی، پێدقیاتی، شک و گومان، نه‌گه‌ری، هه‌ره‌مه‌کر، ...).

ئه‌و جورین رستین کو کارئ مهرجی تێدایه‌ ب رستین نه‌ساده (لێکدای) ده‌ینه‌ نیاسین، ئەف رستا لێکدای دبیت ژ دوو لارسته‌یان یان زیده‌تر پیک به‌یت، لارسته‌ک ژ ئه‌وان هه‌ندک هه‌لوێستان دهربرن بین پشکداریا پیکه‌اتا ئەفان جوهره‌ رستاندا دکه‌ن، هه‌ر وه‌کو زمانفان (ئه‌وه‌رهمان حاجی ماف) باس کره‌، کو فورمئ ده‌مئ بووری و نه‌بووری مهرجی (نیشانی) دشیاندايه‌ بۆ مه‌به‌ستئ دهربرینا هیوا، ئاوات، مه‌به‌ست، توانست، تکه‌، دوعا، پارانه‌وه‌، نیاز، رازیبون، جه‌خت، هاندان، هه‌ره‌شه‌، په‌سه‌ند کرن، رالی بوون، گومان، دوودلی، ترس و پرس و مه‌رج، به‌ینه‌ بکاره‌ینان(ئه‌وه‌رهمان حاجی ماف، ۲۰۱۴: ۲۱۷). پتریا جاران ئەف هه‌لوێسته د لارستا ئیکیدا دهرکه‌فئ ئه‌وژئ برنیا هه‌ندک په‌یڤین هه‌لوێست دهربر، ئەف هه‌لوێسته ژئ گوهرین به‌سردا ده‌یت ژ ناخفتنکهرمکی بۆ ناخفتنکهرمکی دیتر؛ چونکی ب بارئ ده‌رونی مروفیه‌ گریڤانه‌. بۆ نمونه‌:-

۱- خۆزی، ئه‌و هاتبا.

۲- دقیق، ئه‌و بچت.

۳- نه‌گه‌ر ئه‌و بخوینیت، دئ دهرچیت.

د هه‌ر سئ رسته‌یین (۱، ۲، ۳)دا په‌یڤین (خۆزی، دقیق، نه‌گه‌ر) هه‌لوێست دهربرن. د رستا ئیکیدا (خۆزی) په‌یڤه‌که‌، ناخفتنکەر ب رتیا وئ هیفی و ئاواتان دخوازیت، د ئەفی رسته‌یدا هیفی و خوزیین کو دخوازیت د ده‌مئ بووریدايه‌، ئانکو ده‌م به‌سره‌فه‌ چوووه‌ و خوزیا وئ ناهینه‌ بجه‌هینان. د رستا دویدا هه‌لوێستئ پێدقیاتی هاتیه‌ دیارکرن ژ لایئ که‌سئ ناخفتنکەر به‌رامبه‌ر ناخفتنا ئه‌وی، لئ رستا سینی ب ریکا (نه‌گه‌ر) کو په‌یڤه‌کا به‌یژه‌ بۆ دهربرینا نه‌گه‌ریی د رسته‌یدا هاتیه‌ بکاره‌ینان، ناخفتنکهری گوتنا خو بۆ که‌سئ سینی دهربریه‌، خاوندنا ئه‌وی کره‌به‌ نه‌گه‌ر بۆ دهرچوونا وئ.

زمانفانان لسه‌ر نافلینانا ئەفان جورین په‌یڤین ریژه‌یی (هه‌لوێست دهربر) چهند زاراڤین جودا جودا بکاره‌ینانه‌. وه‌کو: (پارتیکل، فۆرم، ریژه‌فۆرم، لارستین نه‌سیسته‌می، کرداره‌ لاوه‌کیه‌کان، کرداره‌ مودالکارمه‌کان، کارین هاریکار، کارین یاریده‌مه‌ر، شیوه‌ رسته‌، په‌که‌یین

ده‌قی، فرمانی یارمه‌تیده‌ر)، د زمانئ ئینگلیزیدا زاراڤی (modal verbs) و د زمانئ فارسیدا زاراڤی (فعله‌ای وجهی، قیود، کلمات وجهی، صفته‌ای وجهی، ...) هاتیه‌ نافکرن. دئ ل خوارئ ب درێژاهی به‌حه‌سئ ئەفان جوران که‌مین کو ژ لایئ زمانفانین کورد و بیانیغه‌ هاتینه‌ باسکرن:-

پالمر، ب ئەفی شیوه‌ی دیار دکه‌ت کو کارین ریژه‌یی (modal verbs) نه‌شین چ رۆله‌کی سیمانتیکی سه‌ره‌خۆ هه‌بن، ب شیوه‌یه‌کی به‌هرمتی ئەف کاره‌ وه‌سفا ئه‌وان کارین سه‌رمکی دکه‌ن ئه‌وین ل پشتی ئه‌وان ده‌ین (Palmer, 1979, p.145).

جون لاینز باسی ئه‌وئ چهندئ دکه‌ت کو ژ لایئ ریژه‌مانیغه‌ هه‌ندک (په‌که‌یین ده‌قی) هه‌نه‌ کو د چارچوڤئ ناخفتنیدا (ده‌قی) ده‌ینه‌ دیتن و پیکه‌اتین حازرن کو د ناخفتنا رۆژانه‌دا ب شیوه‌یه‌کی به‌ره‌لاف ده‌ینه‌ بکاره‌ینان، هه‌روه‌سا رامانا وان گریڤای پیکه‌اتین دیتن ده‌قیه‌. ژ لایئ ریژه‌مانیغه‌ دبیت ئه‌و په‌که‌یین ده‌قی هه‌می نه‌دریژمانی بن(جون لاینز، ۱۹۸۷: ۲۱۶-۲۱۷).

لارستین نه‌سیسته‌می، جوهره‌کی لارسته‌یه‌ کو گرییا کارئ و گه‌له‌ک جاران گرییا به‌کهری ژئ تێدا ناهینه‌ دیتن (Crystal, 2003: 419).

(دکترجمشید مظاهری، سید مرتضی هاشمی و سید مهدی متولی)، هه‌ر سئ زمانفانان نیشانیین ریژا مهرجی د چهند خاله‌کاندا ده‌ستنیشانکرینه‌، کو گرنگترین خال دوپاتیئ لسه‌ر هاتنا په‌یڤین ریژه‌یی وه‌کو هه‌ندک قیودان: (شاید به‌لکی، گویا) هه‌چکو، ... و کارین ریژه‌یی (بایستی) پێدقیه‌، (باید دقیق، توان) شیان، ...، فریزین کاری کو رامانا ئیحتیمال، ئیلازمئ و بین هاوشوین ئه‌وان هه‌نه‌، وه‌کو: (ممکن است) دبیت (مجبور است) پێدقیه‌ ... و په‌یڤین دوعاگرئ وه‌کو (خدا او را بیمارزد) خودئ عه‌فو به‌که‌ت، هه‌روه‌سا لارستین دیقه‌لانک کو پتریا جارا کارئ ئه‌وئ مه‌رجیه‌. (دکترجمشید مظاهری، سید مرتضی هاشمی و سید مهدی متولی، ۱۳۸۳: ۱۰۴).

کارین ریژه‌یی(فعله‌ای وجهی) ئیک ژ ریکین دیارکارنا ریژه‌یه‌ کو د هه‌ندک زماناندا مفا ژ ئه‌وان ده‌ینه‌ و مه‌رگرتن، ئەفان کاران رامانین جیاواز هه‌نه‌ و چیدبیت د پیکه‌اتین ناخفتنن جودا جودا دا خویا بین.(فریار اخلاقی، ۸۲: ۱۳۸۶-۸۳).

هه‌ر دوو زمانفان (جلال رحیمیان؛ محمد عموزاده)، ب ئەفی شیوه‌ی باسی ئەفی بابته‌ی دکه‌ن: هژماره‌ک ژ رستین رۆژانه‌ کارین ریژه‌یی (فعله‌ای وجهی) بخوفه‌ دگرت، کو دهربرینن ریژه‌یی بشیوه‌یه‌کی به‌رچاڤ ب پیکه‌اتا ناخفتنیغه‌ گریڤانه‌. لئ دشیاندا نینه‌ به‌ینه‌ گووتن کو ئەف کارین هه‌ بتنی تابه‌ته‌ ژ بۆ دیارکرن راده‌یه‌کی بان جوهره‌کی تابه‌ت ژ هه‌لوێستی (جلال رحیمیان؛ محمد عموزاده، ۱۳۹۲: ۳۰).

زمانفانئ به‌رنیاس (وریا عمر امین):- ((هه‌وس (mood) ئه‌و به‌شه‌ی فریزی کاریه‌ که‌ توانین و نه‌گه‌ری و شیان و خوزگیی ... روودان و روونه‌دانی کاری

رسته‌که دهرده‌بري ... کات و نه‌سپيکتی کاری رسته
سهرمه‌کيه‌که ده‌چنه ناو کاری ههره‌س و کاره
سهرمه‌کيه‌که رسته‌که خوی به قالبی خوزگه‌ی
subjunctive (دهرده‌خا) وکو: - ئيمه دهروين -
----- ئيمه دهرتوانين بروين.

- ئه‌وان بروشتنايه ----- ئه‌وان دهبوايه برؤن. (وريا
عمر، ۲۰۱۶: ۴۴)

(نهرسين فمخري) باسي ئه‌فان کاران دکمت ب نافي
(فرمانی يارمه‌تيدهر) کو رۆله‌کي گرنگ د زمانی
کورديدا هه‌يه د پرکنا گه‌له‌ک پندفياتيياندا چ د ريزمانيدا
يان ژ لايی دارشتنا په‌يئي و مه‌به‌ستي نويدا، سهرمه‌رای
هه‌قه‌شيی د دارشتنا هنده‌ک پيکه‌هاتين ريزمانيدا (نهرسين
فمخري، ۲۰۰۲: ۶۷). وکو: - هه‌ز ده‌که‌م برؤم. (ههمان
ژيدهر ۲۰۰۲: ۶۷)

(بايز عومر نه‌مه‌ده‌ی) د ژيدهر و ده‌مين جياوازا
باسي ئه‌في بابهي کريه، دي باسي هنده‌ک ژ وان که‌ين:
ديار دکمت کو هنده‌ک که‌مرسته (فورم) د زمانيدا هه‌نه،
ناخفتنهر بو دهربرينا هه‌لويسي خو بکار دنييت و
لده‌سپيکا رستا ساده يان لارسته‌يان ده‌ين، کو زمانفانان
ب نافي جوراوجور نافکريه: (نامراز، په‌يف، جيها‌ف،
هه‌فاناف، هه‌فالکار، ...)، لي ژ به‌ر کو ئه‌فه هه‌می
هه‌لويسين ناخفتنهرينه به‌رامبه‌ر گو‌تا وي و چونکي
شيون جياواز هه‌نه، هه‌ر وه‌سا دا کو هه‌ميان بخو‌فه
بگري‌ت ب (ريزه فورم) ده‌ينه نياسين (بايز عومر
نه‌مه‌ده‌ی، ۲۰۰۵: ۳۴). هه‌روه‌سا ب لارستين نه‌سيه‌مه‌ی
ژي نافکريه، کو د رواله‌تا و مکي لارستين سيه‌سته‌مينه و
ژ گرنيين نافي و گرنيين کاری پيکه‌هاتين، لي ب لارستين
سيه‌سته‌می ناهين هه‌مارتن، ژ به‌ر کو جوداهي د نافه‌را
ئه‌في جورئ لارستئ و لارستا سيه‌سته‌ميدا د گريا کاريدا
دهرده‌قيت، نه‌خاسه‌ ل گه‌ل کاري (بيهي‌ز و فيان)
روبيده‌ت، نانکو هه‌ر کارمکي کو نه‌شين به‌ينه
گه‌ردانکرن بو هه‌می تاف و که‌سان. وکو کاري (دقيت)
کو ناهيته گه‌ردانکرن بو * (دقيم، دقين، دقيي) ئه‌ف
جورئ لارستئ هه‌می گا‌ف ل پيشيا لارسته‌کا دي ده‌يت،
له‌ورا ب لارستين نه‌سيه‌سته‌می ده‌ينه ل قه‌لمدان، ديسان
هنده‌ک ژفان لارستين نه‌سيه‌سته‌می رونه‌کا تاييه‌ت هه‌نه،
پتريا وان پيکه‌هاتين حازرن و ل ده‌سپيکا رستئ ده‌ين،
وه‌کو لارستين سيه‌سته‌می ژ گريا نافي و گريا کاری
پيکه‌هاتين يان ژي چيديت ئيک ژ وان هه‌بيت لي يا ديتر
نه‌بيت و ژ لايی پيکه‌هاتينه‌ دوو جورن (ساده و ليک‌داي)،
بين ساده ژي هنده‌ک د شيون وشه، مۆرفيم يان د شيون
فریز و رستاندايه (بايز عومر نه‌مه‌ده‌ی؛ شلير نايف
نه‌مين، ۲۰۰۹: ۱۴-۱۸). وکو: - ب خودئ من چ
تيکه‌لی ل گه‌ل چو بزافين سياسي نين. (ههمان
ژيدهر، ۲۰۰۹: ۱۰)

- هه‌باربه‌ دي ته گرن، ده‌وري دزمحفن. (ههمان
ژيدهر، ۲۰۰۹: ۱۴)

ساجيده‌عه‌بو‌لا فهره‌ادي، دي‌زي‌ت: د زمانئ کورديدا
هه‌رمه‌مه‌کا کيم ژ کاران هه‌يه و گه‌له‌ک ده‌ينه بکار
نينان، هه‌روه‌سا ئيک ژ ئه‌وان ريکين ريزمانيه‌ بريکا

وان هه‌لويسي ناخفتنهری ديار دبیت کو رامانين
جوراوجور دده‌ن، ئه‌ف جورين کاران ئه‌رکي سهرمه‌کيه‌ی
ئه‌وان دهربرينا بو‌چوونين ناخفتنهريه‌، له‌ورا دي شين
ب کارين مودالکاری به‌ينه نياسين وکو: (ده‌کري، ده‌بي،
ده‌شي، ده‌وي، ده‌توانري) (ده‌تواني)، ... هتد)، ئه‌ف کاره
دچنه ده‌سپيکا رسته‌مه‌کا دي ژ بو گه‌هاندنا هه‌زو بيرين
ناخفتنهری به‌رامبه‌ر گو‌تا وي (ساجيده‌عه‌بو‌لا
فهره‌ادي، ۲۰۰۸: ۸۵-۸۶-۸۷).

وه‌کو: - من ده‌مه‌وي بي‌ت. (ناره‌زوو)
(عه‌لی روخزادي) ب ئه‌في جوره‌ی باس دکمت:
هنده‌ک په‌يف هه‌نه کو د رواله‌تا ئيک يان دوو په‌يف و
نه کارن، به‌لي ژ لايی واتاييه‌ هه‌ست و حاله‌تين
ده‌رووني مۆفی رادگه‌هينن، هه‌روه‌سا هه‌ست ب
هه‌بو‌نا رامانا رستئ و کرياران لي ديار دين، ژ به‌ر
هندي ده‌يته گو‌تن (شيوه رسته) کو ژ لايی واتاييه‌
گه‌له‌کن، گرنگترينين ئه‌وان ئه‌فه‌نه: (بو دهربرينا هانداني،
داخ و په‌ژاره، سهرسورمان، ئوميد و ناره‌زوو،
پاري‌کردن، ئه‌مر و فهران، قه‌بول و گو‌ي رايه‌لي،
نه‌في، بي‌زاري، خوشي و شادمانی، ...) (عه‌لی
روخزادي، ۱۳۸۹: ۱۰۵-۱۰۶). (۲۰۱۰)
وه‌کو: - نافه‌رين (گه‌له‌ک باشه‌). (ههمان ژيدهر، ۱۳۸۹:
۱۰۵)

- ئه‌فسوس (ئه‌ز گه‌له‌ک ب خه‌م). (ههمان
ژيدهر، ۱۳۸۹: ۱۰۵)

لدوي‌ف گو‌تا (غازی عه‌لی خورشيد)ی (کاري‌ن
هاريکار) ئه‌و کارن بين د رستيدا دبه‌ن هاريکار بو کاري‌ن
سهرمکي و ئه‌ف کاره د رستيدا پندفي ب کاري‌ن سهرمکي
هه‌نه، يان رسته ل روانگه‌ی ريزمانی و واتاييه‌ دي يا
نه‌تمام بي‌ت. د زمانئ کورديدا کاري‌ن هاريکارين وکو: (بوون،
فيان، شيان، خواستن، پيچوون، کردن و توانين)
هه‌نه. د رستيدا کاري‌ن سهرمکي بو که‌سي ئيکي، دوي و
سيي (تاک و کو) ده‌يته گه‌ردان کرن، له‌ورا پيدفي
ناکمت د ههمان رستيدا کاري‌ن هاريکار ژي به‌يته
گه‌ردانکرن (غازی عه‌لی خورشيد، ۲۰۱۳: ۱۴۹).
وه‌کو: - تو دقي بچي بو با‌زي‌ر. (ههمان ژيدهر،
۲۰۱۳: ۱۵۰)

- هه‌ون شيا بچن بو با‌زي‌ر. (ههمان ژيدهر، ۲۰۱۳:
۱۵۰)

(نهريمان خوشناو) ب ئه‌في شيوه‌ی باس دکمت:
پارتيکل به‌شه‌که ژ به‌شين ناخفتنئ ژ لايی پيکه‌هاتينه‌ ساده
و نه‌ساده‌نه، پتريا جاران به‌ري کارمکي يان چاوگه‌کی د
رستيدا ده‌ين ب تاييه‌تی د ري‌زا مه‌رجيدا ل گه‌ل کاري‌ن
(بوري و نه‌بوري) دا دهرده‌قفن. فۆرمين پارتيکل د
زمانئ کورديدا بري‌تينه‌: (ده‌ی، ده‌، با، ده‌با، خو، خوزگه‌،
بريا، جا، ده‌بوو، ده‌بو‌ايه، رمنگه‌، ده‌شي، ده‌بي، ده‌بيت،
ده‌توانين، ده‌توانيت، ده‌شين و ده‌وي‌رم، ... هتد)، هه‌روه‌سا
ده‌می کاري‌ن ياري‌ده‌مهر د ري‌زا مه‌رجيدا دهرده‌قفن، دبه‌نه
هيمه‌ و سيمايه‌ک بو جوداکرنا ئه‌في ري‌زه‌ی لگه‌ل ري‌زين
دي‌زين وکو راگه‌هاندن و فرمانی (نهريمان
خوشناو، ۲۰۱۳: ۱۴۰).

و‌م‌ک‌و: - د‌م‌ی‌و‌و کاره‌که ب‌ک‌م. (ران‌ب‌ر‌د‌و‌ی دانانی)
(ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر، ۲۰۱۳: ۱۴۰)

کاره‌که د‌م‌ک‌م. (ران‌ب‌ر‌د‌و‌ی راگ‌م‌ان‌د‌ن) (ه‌م‌ان
ژ‌ی‌د‌ر، ۲۰۱۳: ۱۴۰)
کاره‌که ب‌ک‌. (ف‌ر‌م‌ان‌د‌ان) (ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر، ۲۰۱۳: ۱۴۰)

پ‌م‌ر‌ت‌و‌و‌کا ز‌م‌ان و ن‌م‌د‌م‌ی ک‌ور‌دی، ق‌و‌نا‌غا ن‌ا‌م‌ا‌د‌ه‌ی‌ی‌-
پ‌و‌لا د‌وا‌ز‌د‌ی د‌ی‌ار د‌ک‌م‌ت ک‌و ر‌ی‌ژ‌م‌ی‌ن ش‌ی‌و‌از‌ی دانانی
(ن‌ی‌ن‌ش‌ا‌ی)، ب‌و د‌ی‌ار‌ک‌ر‌نا م‌ه‌ب‌س‌ت‌ی ه‌ن‌د‌ه‌ک پ‌م‌ی‌ف و ک‌ار‌ی‌ن
ه‌ار‌ی‌ک‌ار ب‌ک‌ار د‌ه‌ی‌ن، و‌م‌ک‌و (چ‌ی‌د‌ی‌ب‌ی‌ت، پ‌ی‌د‌ف‌ی‌ه، د‌ی‌ب‌ی‌ت،
د‌م‌ب‌و‌و، ک‌ا‌ش‌ک‌ی، ب‌ر‌یا، ر‌ن‌گ‌ه، خ‌و‌ز‌ی، ...) ن‌م‌و د‌م‌ن‌گ و
ب‌اس‌ی ن‌م‌ف پ‌م‌ی‌ف و ک‌ار‌ه د‌د‌ن‌ه د‌ی‌ار ک‌رن، گ‌و‌م‌ان د
ن‌م‌ج‌ا‌م‌ا‌نا ک‌ار‌ی‌دا ه‌م‌ی‌ه (ز‌م‌ان و ن‌م‌د‌م‌ی ک‌ور‌دی، ق‌و‌نا‌غا
ن‌ا‌م‌ا‌د‌ه‌ی‌ی‌-پ‌و‌لا د‌وا‌ز‌د‌ی، ۲۰۲۱: ۱۳).

و‌م‌ک‌و: - پ‌ی‌د‌ف‌ی‌ه د ن‌م‌ز‌م‌و‌ن‌ا‌ن‌دا س‌ر ب‌ک‌م‌ف‌ی‌ت. (ه‌م‌ان
ژ‌ی‌د‌ر: ۱۳)

- خ‌و‌ز‌ی م‌ن چ‌ی‌ر‌و‌ک‌ه‌ک ن‌ف‌ی‌س‌ی‌ا. (ه‌م‌ان
ژ‌ی‌د‌ر: ۱۳)

د ب‌و‌و‌چ‌و‌و‌ن‌ی‌ن ز‌م‌ان‌ف‌ا‌ن‌ی‌ن ک‌و ل‌س‌ر‌ی م‌ه ن‌ا‌م‌ا‌ژ‌ه پ‌ی‌د‌ای
د‌ی‌ار د‌ی‌ب‌ی‌ت، ز‌ار‌ا‌ف‌ی‌ن ج‌ود‌ا ج‌ود‌ا ب‌و ه‌م‌ر‌د‌و ل‌ار‌س‌ت‌ی‌ن
ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت د‌م‌ر‌ب‌ر ب‌ک‌ار‌ه‌ی‌ن‌ا‌ی‌ن‌ه، ن‌م‌ف ل‌ار‌س‌ت‌ی‌ن ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت
د‌م‌ر‌ب‌ر ب‌ د‌و‌و ر‌ی‌ی‌ان د‌ی‌ار د‌ی‌ن، ب‌ ر‌ی‌ی‌ا ه‌ن‌د‌ه‌ک پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ی‌ن
ح‌از‌ر ک‌و ن‌م‌ د‌ش‌ی‌ی‌ن ب‌ ن‌ا‌ف‌ی (ف‌و‌ر‌م‌ی‌ن ر‌ی‌ژ‌م‌ی‌ی) ن‌ا‌ف‌ی‌ک‌م‌ی‌ن،
و‌م‌ک‌و (خ‌و‌ز‌ی، ب‌م‌ل‌ک‌ی، ک‌ی، ب‌خ‌و‌د‌ی) ل‌ د‌و‌ی‌ف
ر‌ی‌ژ‌ب‌ه‌د‌ی‌ی‌ی ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت‌ی‌ن (خ‌و‌ز‌ی‌ا‌ت‌ی، د‌و‌د‌ل‌ی، پ‌ر‌س‌ی‌ار‌ی،
س‌و‌ی‌ن‌د خ‌و‌ار‌ن) ن‌م‌ د‌م‌ر‌د‌ی‌ر‌ن. ه‌م‌ر‌و‌س‌ا ج‌و‌ر‌ی د‌ی ی‌ی
ل‌ار‌س‌ت‌ا ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت د‌م‌ر‌ب‌ر ب‌ ر‌ی‌ی‌ا ه‌ن‌د‌ه‌ک ک‌ار‌ان د ن‌م‌و‌ی
ل‌ار‌س‌ت‌ی‌دا د‌ی‌ار د‌ی‌ن و‌م‌ک‌و ک‌ار‌ی‌ن (ق‌ی‌ان، ش‌ی‌ان، ب‌ر‌ی‌ار‌د‌ان،
... ه‌ت‌د) ن‌م‌و‌ز‌ی ه‌ن‌د‌ه‌ک ج‌ار‌ان ب‌ک‌م‌ر‌ی ن‌م‌و‌ان د‌ی‌ار‌ه و
ه‌ن‌د‌ه‌ک ج‌ار‌ان ب‌ک‌م‌ر‌ی ن‌م‌و‌ان ن‌ه‌د‌ی‌ار‌ه.

و‌م‌ک‌و: - م‌ن د‌ق‌ی‌ت، ن‌م‌ز‌ ب‌ه‌ی‌م.
د‌ن‌م‌و‌نا س‌م‌ر‌ی‌دا ب‌ک‌م‌ر‌ی ک‌ار‌ی (د‌ق‌ی‌ت) ی‌ی د‌م‌ر‌ک‌ه‌ق‌ت‌ی
ک‌و ک‌ه‌س‌ی ن‌ی‌ک‌ی ت‌اک (م‌ن) ه، ه‌م‌ر‌و‌س‌ا ل‌ار‌س‌ت‌ا د‌و‌و‌ی‌ی
(ن‌م‌ز‌ ب‌ه‌ی‌م) ه‌م‌ی پ‌ی‌ک‌ه‌ه د‌ی‌ب‌ی‌ت‌ه ب‌م‌ر‌ک‌ار ب‌و ک‌ار‌ی (د‌ق‌ی‌ت).
- ب‌ر‌ی‌ار‌دا، ب‌ج‌ت‌ه س‌م‌ر‌ی چ‌ی‌ای.

ل‌ی د ن‌م‌ف‌ی ن‌م‌و‌ن‌ی‌دا ب‌ک‌م‌ر‌ی ک‌ار‌ی (ب‌ر‌ی‌ار‌دا) ن‌ه‌د‌ی‌ار‌ه،
د‌ی‌س‌ان ل‌ار‌س‌ت‌ا د‌و‌و‌ی‌ی ر‌و‌ل‌ی ب‌م‌ر‌ک‌ار‌ی ب‌و ک‌ار‌ی (ب‌ر‌ی‌ار‌دا)
و‌م‌ر‌گ‌ر‌ت‌ی‌ه.

ه‌م‌ژ‌ی‌ه ب‌ه‌ی‌ت‌ه گ‌و‌ت‌ن، ه‌ن‌د‌ه‌ک ک‌ار‌ی‌ن ت‌ی‌ن‌ه‌پ‌ر ب‌ ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت
ک‌ار‌ی‌ن ب‌ی‌ه‌ی‌ز‌ی ژ‌ی ن‌م‌ف‌ی ن‌م‌ر‌ک‌ی ن‌م‌ج‌ا‌م‌د‌د‌ن. ن‌م‌ف ه‌م‌ی
ج‌و‌ر‌ی‌ن ک‌ار‌ان ک‌و ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت‌ن ب‌و ب‌ک‌ار‌ه‌ی‌ن‌ا‌نا ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت‌ی
ن‌ا‌خ‌ف‌ت‌ن‌ک‌م‌ر‌ی، ن‌ان‌ک‌و ن‌م‌ر‌ک‌ی ن‌م‌و‌ان ر‌ی‌ژ‌ه د‌م‌ر‌ب‌ر‌ی‌ن‌ه، ل‌م‌و‌را
د‌ش‌ی‌ی‌ن د ن‌م‌ف‌ی ب‌ه‌ش‌ی ق‌م‌ک‌و‌ل‌ی‌ن‌ی‌دا ب‌ (ک‌ار‌ی‌ن ر‌ی‌ژ‌م‌ی‌ی)
ن‌ا‌ف‌ی‌ک‌م‌ی‌ن. [ب‌و ن‌م‌ف‌ان ج‌و‌ر‌ه ک‌ار‌ان ب‌ن‌ی‌ر‌ه: Palmer, 1986: 100-103]

ه‌م‌ر چ‌م‌د‌ه ه‌م‌ر د‌و‌و ج‌و‌ر (ف‌و‌ر‌م و ک‌ار) ی‌ن ر‌ی‌ژ‌م‌ی‌ی د
س‌ی‌ن‌ت‌ا‌ک‌س‌ی‌دا ن‌م‌ر‌ک‌ی ر‌ی‌ژ‌ه‌ی د‌ی‌ب‌ی‌ن، ب‌م‌ل‌ی ژ‌ ل‌ا‌ی‌ی
م‌و‌ر‌ف‌و‌ل‌و‌ژ‌ی‌ق‌ه ج‌ود‌ا‌ه‌ی د ن‌ا‌ف‌ی‌ر‌ا ن‌م‌و‌ان‌دا ه‌م‌ی‌ه؛ چ‌ون‌ک‌ه
ف‌و‌ر‌م‌ی‌ن ر‌ی‌ژ‌م‌ی‌ی و‌م‌ک‌ی (خ‌و‌ز‌ی، ب‌م‌ل‌ک‌ی، ن‌م‌گ‌ر ... ه‌ت‌د)،
چ‌ ک‌ار ت‌ی‌دا ن‌ا‌ه‌ی‌ن‌ه د‌ی‌ت‌ن و پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ی‌ن ح‌از‌رن، د‌چ‌ن‌ه ن‌ا‌ف
ب‌و‌ل‌ی‌ن ج‌و‌را و ج‌و‌ر‌دا ژ‌ب‌لی ک‌ار‌ان، ک‌و د‌ ز‌م‌ان‌ی ک‌و‌ر‌ی‌دا

(پ‌س‌ار م‌ح‌م‌م‌د ح‌س‌ن س‌ه‌ع‌ی‌د) و (د‌ل‌ف‌ی‌ن س‌ه‌ع‌ی‌د
ص‌ال‌ح)، ب‌ ل‌ار‌س‌ت‌ی‌ن ن‌ه‌س‌ی‌س‌ت‌ه‌م‌ی د‌د‌ن‌ه ن‌ی‌اس‌ی‌ن و د‌ی‌ار
د‌ک‌م‌ن ک‌و ن‌م‌ف ج‌و‌ر‌ی‌ن ل‌ار‌س‌ت‌ا ب‌ ش‌ی‌و‌م‌ی‌ه‌ک‌ی ن‌ه‌س‌ی‌س‌ت‌ه‌م‌ی
ک‌ار د‌ک‌م‌ن، ف‌و‌ر‌م و پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ی‌ن ح‌از‌رن ب‌و ب‌ک‌ار ن‌ی‌ان‌ا
ه‌م‌ل‌و‌ی‌س‌ت‌ی‌ن ج‌ی‌ا‌و‌از‌ی‌ن ن‌ا‌خ‌ف‌ت‌ن‌ک‌م‌ر‌ی، ه‌م‌ر‌و‌س‌ا پ‌ش‌ک‌د‌ار‌ی‌ی‌ د
ر‌س‌ت‌ی‌ن ل‌ی‌ک‌د‌ای و ن‌ال‌و‌ز‌دا د‌ک‌م‌ن، ی‌ان‌ژ‌ی د‌ن‌ا‌ف د‌ه‌ق‌ی‌ن
ن‌ا‌خ‌ف‌ت‌ن‌ی‌دا د‌ی‌ار د‌ی‌ن (پ‌س‌ار م‌ح‌م‌م‌د ح‌س‌ن س‌ه‌ع‌ی‌د، ۲۰۱۳:
۲۸). ن‌ان‌ک‌و ل‌د‌و‌ی‌ف س‌ی‌س‌ت‌ه‌م‌ی ز‌م‌ان‌ی ک‌ار ن‌ا‌ک‌م‌ت و
ن‌ا‌گ‌و‌ن‌ج‌ی‌ت (د‌ل‌ف‌ی‌ن س‌ه‌ع‌ی‌د ص‌ال‌ح، ۲۰۱۶: ۴۷). و‌م‌ک‌و:

- خ‌و‌ز‌ی، ن‌م‌و ب‌چ‌ن. (ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر: ۴۸) - ن‌م‌ز‌س‌ه‌ ت‌و
گ‌ی‌ر‌و ن‌ا‌ی‌ی. (ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر: ۵۷)
- چ‌ی‌د‌ی‌ب‌ی‌ت، ن‌م‌ز‌ ب‌چ‌م. (پ‌س‌ار م‌ح‌م‌م‌د، ۲۰۱۳: ۲۶) - ی‌ی
ز‌م‌ح‌م‌م‌ت ر‌ا‌ب‌ه. (ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر: ۲۷)

ب ب‌و‌چ‌و‌نا (ب‌ن‌ار ع‌ب‌د‌ال‌ج‌ب‌ار ج‌م‌ی‌ل) ن‌ ک‌ار‌ی‌ن ل‌ا‌و‌م‌ک‌ی
ن‌م‌و ک‌ار‌ن ک‌و و‌س‌ف‌ه‌کا و‌ا‌ت‌ای د‌د‌ن‌ه ه‌ن‌د‌ه‌ک ک‌ار‌ی‌ن د‌ی‌ت‌ر،
ن‌م‌و‌ی‌ن د‌ پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ه‌کا م‌و‌ر‌ف‌و‌ل‌و‌ج‌ی ی‌ان س‌ی‌ن‌ت‌ا‌ک‌س‌ی ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت‌د‌ان‌ه.
پ‌ت‌ر‌یا ج‌ار‌ان ک‌ار‌ی‌ن ی‌ار‌ی‌د‌ه‌م‌ر پ‌ی‌د‌ف‌ی‌ی ب‌ ل‌ار‌س‌ت‌ی‌ان‌ن، ن‌ان‌ک‌و
ه‌م‌ب‌و‌نا ل‌ار‌س‌ت‌ی‌ی ل‌ گ‌ه‌ل ن‌م‌ف‌ان ک‌ار‌ان ت‌ش‌ت‌ه‌ک‌ی ن‌ه‌چ‌ار‌ی‌ب‌ه،
ن‌م‌ف چ‌م‌د‌ه ب‌و ه‌ن‌د‌ی‌ د‌ز‌ق‌ر‌ی‌ت ک‌و گ‌و‌ن‌ج‌ان‌ه‌کا ت‌ام‌د‌ ن‌ا‌ف‌ی‌ر‌ا
ل‌ای‌ه‌ی‌ی س‌ی‌ن‌ت‌ا‌ک‌س‌ی و س‌ی‌م‌ان‌ت‌ی‌ک‌یا ک‌ار‌ی‌ن ی‌ار‌ی‌د‌ه‌م‌ر ن‌ی‌ن‌ه، ژ
ب‌م‌ر ه‌ن‌د‌ی‌ ل‌ای‌ه‌ی‌ی س‌ی‌ن‌ت‌ا‌ک‌س‌ی‌ا ن‌م‌ف‌ان ک‌ار‌ان ه‌م‌ر و‌م‌ک‌و
ل‌ای‌ه‌ی‌ی س‌ی‌ن‌ت‌ا‌ک‌س‌ی‌ا ک‌ار‌ی‌ن س‌م‌ر‌م‌ک‌ی‌ه، ب‌م‌ل‌ی ژ‌ ل‌ای‌ی
س‌ی‌م‌ان‌ت‌ی‌ک‌ی‌ق‌ه ک‌ار‌ی‌ن ی‌ار‌ی‌د‌ه‌م‌ر و‌س‌ف‌ا ک‌ار‌ه‌ک‌ی د‌ی‌ت‌ر د‌ک‌م‌ن،
ک‌و د‌ پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ا ل‌ار‌س‌ت‌ا ت‌ه‌و‌اک‌م‌ر‌ی‌د‌ای‌ه، ه‌م‌ر‌و‌س‌ا ک‌ار‌ی‌ن
ل‌ا‌و‌م‌ک‌ی ب‌ت‌ی‌ی ن‌م‌ر‌ک‌ه‌ک‌ی (پ‌ش‌ک‌د‌ار‌م‌ک‌ی) د‌د‌م‌ت‌ه ن‌ی‌اس‌ی‌ن،
ن‌م‌و‌ز‌ی ب‌ک‌م‌ر‌ی ک‌ار‌ی‌ی ل‌ا‌و‌م‌ک‌ی‌ه، د‌م‌م‌ی ک‌ار‌ه‌ک‌ی س‌م‌ر‌م‌ک‌ی
ب‌ ش‌ی‌و‌ی‌ی ل‌ار‌س‌ت‌ا ت‌ه‌و‌اک‌م‌ر‌ی پ‌ش‌ت‌ی ک‌ار‌ه‌ک‌ی ل‌ا‌و‌م‌ک‌ی
د‌ه‌ی‌ت‌، ن‌م‌ف ک‌ار‌ی‌ی س‌م‌ر‌م‌ک‌ی ن‌م‌ر‌ک‌ی خ‌و و‌م‌ر‌د‌گ‌ر‌ی‌ت،
ن‌م‌ف‌ا‌چ‌ چ‌ ن‌ی‌ک‌ ب‌ی‌ت ی‌ان ز‌ی‌د‌م‌ت‌ر (ب‌ن‌ار ع‌ب‌د‌ال‌ج‌ب‌ار ج‌م‌ی‌ل،
۲۰۱۵: ۱۴-۱۶۰-۱۶۱-۱۹۱).

و‌م‌ک‌و: - ک‌چ‌ه‌ک‌ه و‌ی‌س‌ت‌ی ک‌و‌ر‌م‌ک‌ه پ‌ی‌ر‌و‌ز‌ب‌ای‌ی ل‌ه م‌ن ب‌ک‌ات.
(ه‌م‌ان ژ‌ی‌د‌ر، ۲۰۱۵: ۱۶۰)

د ن‌م‌ف‌ی ر‌س‌ت‌ی‌دا (ک‌چ‌ه‌ک‌ه) ب‌ک‌م‌ر‌ی ک‌ار‌ی (و‌ی‌س‌ت‌ن) ه، ل‌ی
ک‌ار‌ی‌ی س‌م‌ر‌م‌ک‌ی‌ی د‌ی‌ت‌ر ک‌و (پ‌ی‌ر‌و‌ز‌ب‌ای‌ی د‌م‌ک‌ات) ه، و‌م‌ک‌و
ل‌ار‌س‌ت‌ا ت‌ه‌و‌اک‌م‌ر‌ی پ‌ش‌ت‌ی ک‌ار‌ی‌ی (و‌ی‌س‌ت‌ن) ه‌ا‌ت‌ی‌ه (ه‌م‌ان
ژ‌ی‌د‌ر، ۲۰۱۵: ۱۶۰-۱۶۱).

(ش‌ی‌ف‌ان ش‌ل‌ی‌م‌و‌ن و ه‌ف‌ال اس‌م‌اع‌ی‌ل) د‌ای‌ن‌ه خ‌و‌یا ک‌رن
ک‌و د‌ ز‌م‌ان‌ی ک‌و‌ر‌ی‌دا و‌ا‌ت‌ایا م‌و‌د‌ال‌ن‌ی‌ی‌ی ب‌ ر‌ی‌ی‌ا پ‌ار‌ت‌ی‌ک‌ل‌ی‌ن
(پ‌ی‌د‌ف‌ی‌ه، د‌ق‌ی‌ت، د‌ی‌ب‌ی‌ت، ر‌ن‌گ‌ه) ی‌ان ب‌ ر‌ی‌ی‌ا ف‌ر‌ی‌ز‌ی‌ن و‌م‌ک‌و
(ش‌ی‌ان ه‌م‌ن، د‌ ش‌ی‌ان‌د‌ای‌ه) ی‌ان ژ‌ی ب‌ ر‌ی‌ی‌ا ک‌ار‌ی‌ن
ف‌م‌ر‌ه‌ن‌گ‌ی (د‌ش‌ی‌ن) د‌ه‌ی‌ت‌ه د‌م‌ر‌ب‌ر‌ی‌ن، (SHIVAN
SHLAYMOON TOMA and HAVAL ISMAIL

ب تاييېت د گوڤارا به هډينېدا ژ لايې خملکېڅه ب شپو مېکې بهرېه لاف دهيتېه بکارهينان، لي پېښېن ومکو (فيان، شيان، برياردان، همولدان، ...) هندک کارن، د فېرهمنگيدا چ جوداهي د گمل کارين ديتردا نينن، لي دمې د لارستا ټيکې ژ رستا نسا ددها دهين، دېنه نهگري دمربرينا هملويستين جودا جودا، نانکو ناخفتنکمر دشيت چندين هملويستين جياواز ب ريکا نهقان کاران دمربريت. نهو فورم و کار دېنه لايېک ژ رستي، نانکو ل دويف پيومانديا همرمي دناقېرا يکميېن زماي، پېدقيېه ومکو لارسته سهردمريي ل گمل بکمين.

هډي گوتنيېه، سهرمري هملويستين فورم و کارين ريژميې بو دمربرينا هملويستين ناخفتنکمر، ناوازا گوتني ژي دېته نهگري دمربرينا هملويستېه تاييېت ژ لايې ناخفتنکمرېڅه، ب گوڤورينا ناوازا رستي وانا و مېهستا رستي دهيتېه گوڤورين ومکو کمرسته مېکې ريژماني، لمرې ناخفتنکمر لدويف مېهستا پي هې ناوازي بلند و نرم دکمت. ناخفتنکمر ناوازي بو دمربرينا هملويستين خو د ناخفتنکمر بکاردهينيت، لي د نقيسنيېدا ب ريکا دانانا هندک نيشانهيان (. ، ؟ ، !) ديار دييت. د نهقي فېکولينيېدا بتي دې بهسي فورم و کارين ريژميې ل گمل رستا کاري مېرجي تيېدا کمين، ژبمرکو ناوازا گوتني ناهيتېه کونترولکرن، ديسان ژ کسېکي بو کسې ديتر جودايه.

لقيري دې همولدمين نهوان فورم و کارين ريژميې د رومانې (مروقي بلمچېک) دا ب نهقي شپو ل خوراي ديار کمين:-

تومري دوويي: لايېني پراکتيکي د رومانې (مروقي بلمچېک) دا

۱-۲- فورمين ريژمي:-

۱-۱-۲- هانا فورمکي ريژميې د رستيېدا:-

کاري مېرجي د رستيېدا بتي دمرناکفيت، بلمکو پېدقيېه ل دستيېکا رستي هملويستېه هېيت همر ومکو پېشتر مه باس کري ب شپو هندک پيېقان دمر دکفېن، ومکو (خوزي، بلمکي، ... هند) کو مه ب ناقې (فورم) ل قلمم داينه. لخوراي ومک نمونه دې هينه ديار کرن:-

(۱) هملويستې پرسياربيې: ۱- کاني جهي لي بکفېيه سباتي؟ (فاضل عمر، ۲۰۱۷: ۳۸)

۲- چنېد مايه من بهيتل ساخ؟ (ل ۶۱)

(کاني) و (چنېد) د هر دو رستين ژماره (۱ و ۲) دا ژ لايې ناخفتنکمرېڅه بو هملويستې پرسياربيې هاتيه بکار نينان.

(۲) هملويستې گومانبيې: ۳- بلمکي ژ بلنداهيې نيشانا وارمکي بييت. (ل ۸۹)

(بلمکي) کو هملويستې (گوماني) دگه هينيت، ژ بمر هندې هملويستې ناخفتنکمرې بمرامبر گوتنا نهوي بتي ومک پېشبينکرنکي ديار دييت.

(۳) هملويستې ريپيداني: ۴- بلا وينېيې بووک و زاقاي ژي دناف دابت. (ل ۷۲)

هرومسا فورمي (بلا) نمرکي هملويستې ري پيداني د رستا ژماره (۴) دا ديار دکمت.

(۴) هملويستې ومکيه کيېي: ۵- ههچومکو نهز بو پېشکيشکاري يان گوهداران پناخفم. (ل ۱۰)

فورمي (ههچومکو) هملويستې (ومکيه کيېي) ددهته ديارکرن، نانکو ناخفتنکمر هسېت ب نهوي چندين دکمت کو خو وسا دبينيت همر ومکو بو پېشکيشکارمکي يان گوهداران دناخفت.

(۵) هملويستې جهختکرنې: ۶- نهخاسمه نهوان چو نهر د نهوون لي کوم بين و پشکداری شپري نهين. (ل ۷۸)

ناخفتنکمر فورمي (نهخاسمه) بو هملويستې (جهختکرنې) بکار دهينيت ژ بو ناخفتنا لدويفا دهينيت.

(۶) هملويستې دوعاکرنې: ۷- خوداوو تو ب خير دهست پي بکمي و ب خير خلاس بکمي. (ل ۷۰)

نهف فورمي (خوداوو) بو (دوعاکرن يان نفرين کرن) ژي دهيتېه بکار نينان، لي د رستا (۷) يدا هملويستېکي دوعاکرنېيه لدهف ناخفتنکمرې سهارمت تشتمکي.

(۷) هملويستې سويندخوراني:

۸- ب خودي نهوي تلمه قريون چيکري زانبيايه نهفه دي لي دمرکفېن، ... (ل ۱۱)

ناخفتنکمرې د رستا سهرېدا فورمي (ب خودي) د گوتنا خودا ژ بو هملويستېکي سويندخوراني بکار نينايه؛ چونکي نهف پيېفه سويند پي دهيتېه دان.

(۸) هملويستې داخ و نهسهفي:

۹- مخابني بيژنه خشيمين ومکي ته دکتور و پروفيسور و ناقين قېه. (ل ۳۲)

(مخابني) هملويستېکي داخ و نهسهفيېه ناخفتنکمرې بکارهينايه بمرامبر گوتن يان لارستا لدويفا هاتيه.

(۹) هملويستې پيداگرتني: ۱۰- هندي زانا شولهکي مزرنر بکمن، ... (ل ۴۳)

فورمي (هندي) د نهقي رستيېدا هملويستې پيداگرتني دگه هينيت.

(۱۰) هملويستې هملېزارتني:

۱۱- ... يان ومکي نهو ديژن؛ بمرهقانيېهکي بکمن يان ژي لبر پييان نهجن! (ل ۷۸)

هرومسا دنمونا سهرېدا فورمي (يان ... يان) کو هملويستې هملېزارتنيېه، ناخفتنکمرې د ناخفتنا خودا دمربريېه.

(۱۱) هملويستې بمردهواميېي: ۱۲- دا بچين، ل کيفيه؟ (ل ۲۱)

۱۳- ئي بو ته ژ کي دمرې دهست پي بکمي؟! (ل ۲۵) همر دو فورمين (دا، ئي) د رستين (۱۲ و ۱۳) يدا هملويستې بمردهواميېه.

(۱۲) فورمي نهگري:

۱۴- ههکمر جيهاد هيت، کسې دهستکورت دي چته شپرمکي بيژن دي بو خو ژنکي نينت، ... (ل ۱۳)

۱۵- ... ههکمر کچ و ژن ملکي باب و برا و ميران بين، و سهردهريا بزني دگمل بکمن، ومختي بشين دي

سمرانسری دمست پی بکمت.
(۷۸ل)
۳۵- چاوا بت، خوه دا کیرمیی چیا دی باشت دشتی و ویفتر بیبت. (۸۲ل)
۳۶- هزر دکرن، بوجی دمرکفت؟ دا ب دیتنا کافلان و مشک و ماران شاد بیبت! (۸۵ل)
۳۷- ئیدی من نمرزانی دی کنگی بته شعف، دا تیر بنفم. (۷۳ل)
۳۸- بهرپرس و ریقبهرین مه شعف و روژان دکنه نیک داکو نهفی نزمونا مه یا سافا بگههینه بندری نازادی. (۱۲ل)
۳۹- بهرپرسهک دی هوه بیبت، داکو ریکا کار کرنی و پنگیری و جهی شولی بو هوه دیار بکمت. (۲۵ل)
۴۰- بهلکی دهستی دی نزم بیهم. داکو پتر دیمه بو هوه رو هن بیبت. (۳۹ل)
۴۱- نزم پیجام و بهرمف ریقبهرییا شوونواران برم، داکو لیکولینی ل من بکمن. (۵۷ل)
۴۲- وا دیاره، پیری! ناخفتنی ناھیلت تاکو پی نمرت. (۷۵ل)
۴۳- زاروک ب خومرسکا خومپاراستنی دشین دنیایی بسوژن داکو نزم بمین و ... (۶۸ل)
۴۴- همچومکو ژ نهخترمکی دی هاتینه و نزم هوجهی دمهکی گلهک دریژن تاکو تیکگههین. (۶۹ل)
۴۵- هیفیدارین زاروکین خوه هشیار بکن داکو بیبتن و دلی وان قایم بیبت. (۱۳ل)
۱-۲- پیکفه هاتنا زیدمتر ژ فورمهکی ریژمی د رستیدا:-
هندهک جارن ناخفتنکر بو دهربرینا هملوئستین خوه ژ فورمهکی زیدمتر د گوتنیدا بکار دینیت. هر و مکو د رستین خواریدا هملوئستین و مکو: (بهردوامی، پرسیری، دستنیشانکر، جهختکر، دمی، ری پیدان، بکارهاتینه، نهفجا هر نیک ژ نهوان رستین نهماده دو هملوئست یان زیدمتر، ژ لایئ ناخفتنکری د ناخفتنن خودا بکارینایه.
و مکو:-
۴۶- ...، بیس چ بکهم،
(۳۳ل)
ناخفتنکری د نهفی رستیا لسری فورمی (بهم) و (چ) بکار ینایه، هر دو هملوئست پیکفه (بهردوامی) و پرسیری (بو دهربرینا ناخفتنا لدیدا ینایه.
۴۷- هلبت بهری نزم ژ خوه بیرسم، کانی ناخفتنا نهم و هیدی و دلوکان، ... (۱۰ل)
د رستا (۴۷ل) (هلبت) کو لدستپیکا رستی هاتیه، هملوئستی (جهختکر) دگههینیت و فورمی (بهری) نیکسر پستی (هلبت) دمرکهفتیه، هملوئستی (دمی) ددهت.
۴۸- ...، بلا دژمن بیت، بلا هوف بیت، بیس مروف بیت.
(۹۰ل)

قوچان هافژن و ژیا نا زهلامان کمنه دژده، هر بژین ژنین قوچهاقژ. (۱۳ل)
۱۶- نهوژی ههکر نزم زادی بخوم بهس یی ل نیک ژ نهوان وه لاتین ... (۲۱ل)
۱۷- ههکر بهلاوی ژ مه فکهی و دایکا وه بدیی دی هیژ چیتر بت. (۲۱ل)
۱۸- ههکر هوه ومخت هبت، من دفتیا تشتهکی ژ تادیگران بزانم. (۲۴ل)
۱۹- ههکر گیانهومرکی هندهک مههان بژیت ژیی وی بو سم سالان دریژ بیت، پا مروفی شیا نا سم سالین ژیا نی همن دی شیت ژیی خوه چمد دریژ بکمت؟ (۳۰ل)
۲۰- ههکر زوو نهفن، دی خیرا نفیژا سپندمی ژ رمسیدی وان کیم بیت. (۴۵ل)
۲۱- ههکر تو ژ نهفرو هنده بترسی، پا پیدقیه تو چمد ژ پستی دهه سالان بترسی!! (۴۶ل)
۲۲- ههکر بزانت ژی خوه خشم دکمت. (۵۱ل)
۲۳- ههکر ته ومخت هبت، سوبههی دی چین بهری خوه دمی. (۵۶ل)
۲۴- ههکر ته نهفتی نزم دی بو ناخفین و نهم دشین ری نهمدینی. (۶۵ل)
۲۵- ههکر تو شهپال یان میگورگ بووای دا چ کهی. (۷۴ل)
۲۶- ههکر هر زاد لپانهک ساتهکی فکشت نهفه هر مههی نوت سات، ... (۷۴ل)
- د زمانی کوریدا هندهک جارن فورمی نهگمری و لارستا دویدا دشین دستپکی یان دوماهیکا رستا نهمادیا مریجدا بهیت؛ ناکو هر دوو لارستین رستا مریجی دی شین بهینه ناوگور کرن. ومکی نهقان رستین ل خورای:-
۲۷- نزم گلهک باشم ههکر تو باش بی. (۲۴ل)
۲۸- دکتر نزم نامادهمه ههکر تو ناماده بی. (۵۰ل)
۲۹- دی کهفالهکی کریت و لاواز بت، ههکر دیمهک ژ کیم بیت. (۷۲ل)
(۱۳) فورمی (دا) یی لارستا نهماد:-
۳۰- نزم دبین دا شو بکمن، هندهکین دی و مکو خوه بو بوونی و مرنی پیدا بکمن و پاشی ببیژینه مرنی تو بخیر هاتی، ...
(۷۱ل)
۳۱- نهفه نیشانن خودی بو مه دهنیرت دا بیباوهران بیته سمر ریکا دروست. (۵۹ل)
۳۲- نهفه نمونهکه خودی ینایه پیش چافین مه دا خملک ل خوه بزفرن و ریکا همق بگرن. (۵۹ل)
۳۳- دو مروف نازادیا خوه ژ دمست ددهن دا کولهگههکی بو نیکو دو نافا بکمن. (۷۲ل)
۳۴- خملکی جیهانی هند پنگیان و تنگاف بوون، هوجهی کریسکهکا ناگری بوون دا جنگا

هملوېستين ديژي دهر بېرت، لدويځ مېهستا ناخفتنكهری.
ومكو:-

۵۲- مېژي دشنيت ريبريا مه بكت.

(ل ۱۷)

۵۳- ... دشنيت بو تا كو سمد سالان خوه هسك

بكت.

۵۴- ... دشنيت خوه هسك بكت و خوه زيندي

بكتنه. (ل ۱۹)

۵۵- من ههو شينا خوه بگرم.

(ل ۲۳)

۵۶- ئمز نه شيم ههفر كيبي بكم.

(ل ۲۴)

۵۷- ... بشيت خوه لبر تيريزين خراب و كوژك

بگرت. (ل ۲۷)

۵۸- مروځ ... دشنيت نه هوشيار بيمينت، ...

(ل ۲۸)

۵۹- من شينا بو مروځي ريكهكي بيمين.

(ل ۲۸)

۶۰- ... بشيت ل هسكاتيبي و سارمايي تا كو نيزيكي

پلمين سارما و هسكاتيا رها بيمينت. (ل ۲۸)

۶۱- من شينا ميكانيزما خوه هسكركني يزائم.

(ل ۳۰)

۶۲- دي شيت پارچه پارچه ل هزاران سالان بريت.

(ل ۳۰)

۶۳- ئمز دي شيم هه سمد سالان سالهكي يان پتر يان

كيتر ريم و خوه نيخمه سباتي بو سهردمهكي دي. (ل ۳۰-۳۱)

۶۴- بو دههان و سمد سالان مروځ دي شيت بكتنه

سباتي. (ل ۳۲)

۶۵- ئمز دشنين ئمزموونگه ها كوليچي پشتي دموامي

بكار بيين. (ل ۳۸)

۶۶- ئمز نه شين ههمي ومختان بجن.

(ل ۴۴)

۶۷- نه شيم خلكي ومكو خوه لي بكم.

(ل ۵۰)

۶۸- ئمز نه شيم ل ديمي وي بئيم.

(ل ۵۷)

۶۹- نه شينان من ژ خوي راكم.

(ل ۶۱)

۷۰- مه شينا ته زيندي بكيين.

(ل ۶۵)

۷۱- نه شينا پرسيارمكي ژ خوه نه كمت.

(ل ۹۱)

۷۲- لي نه شينا ببنه نوځيانوس و پيلان قهدمت.

(ل ۹۱)

۷۳- ئمز دي شيم تلهفونا ته بكم؟ و هندهك جارين

دي بهيمه نك ته؟ (ل ۳۵)

نكمر تهماشاي رستا (۷۳) ي بكيين، ههرچنده

كاري ريزمي (شيان) هاتيه، ژ بلي واتايا خو يا ناسايي

كو (شيان) ه، د نهځي رستيدا هملوېستين (روخست) ي

فورمي (بلا) هملوېستين (ري پيداني) ددهته دياركرن

بو لارستا لدويځ خودا و فورمي (بس) لځيري

هملوېستين (دهستنيشانكرني) دگه هينيت.

۴۹- قنجه ومختي دملقيمهك هيت ئمز بريمهځه، ...

(ل ۳۸)

د نمونا (۴۹) ي ناخفتنكهری دوو هملوېستين

(بهردمومي و دهمي) لدويځ نيك دهربريه، ژ بو ديار

كرنا مهرما لارستين لدويځدا.

۵۰- بس ئمز بكم بلا مالا مه ته دادرهس بكم.

(ل ۵۶)

د رستا (۵۰) ي ناخفتنكهری فورمي (بس) ژ بو

هملوېستين (گهفرني) ديار كريبه، ههروسا (بلا) كول

دهستنيكا لارستا دووي هاتيه، بو هملوېستيني (ري

پيداني) بو نهوي گوتنا كو ب ههرهشكرني دهربريه.

۵۱- تاكو كنگي دي تيرا من كهت، زيندي بيمين؟

(ل ۶۱)

هملوېستين دهمي (تاكو) و پرسياري (كنگي)، پنكه

ژ بو ديار كرن و پرسكرنا (دهم) ي لارستين لدويځدا

هاتين.

۲-۱- كارين ريزمي:-

د زمانې كورديدا كار جورمهك ژ بهشين ناخفتني، ژ

بهر گرنگيا رولي سينتاكسيا نهوي كو گوزارهيه، ژ

بهشين ديترين ناخفتني بهرجستهتره. (ريزه، كات، كهس

و ژماره) ژ گرنگترين تاييهتمنديين ريزمانيا كاري د

زمانې كورديدا، كو د بكارئينا نهوي سينتاكسيا نهوي

رولهكي سهرمي هه، هندهك جورين كاران ههه ب

تاييهت دهمي دكهنه دهستنيكا رستا نهساده، نهځا چ

كارين ساده يان نهساده بن ومكو كارين: (شيان، فيان،

برياردان، هولدان، ...) ريكهكا كاريگهر بو دهربرينا

هملوېستين جياوازين ناخفتنكهری بهرامبر گوتنا نهوي،

ههرومكو مه پيشتر نماژه پيداي ب كارين ريزمي دهينه

هژمارتن، چونكي نهوي ريزه دي د رستيدا ودرگرن،

واته ريزه دهربرن.

گرنگه بهينه گوتن لارستين پشتي كارين ريزمي دهين

دبنه بهركار بو نهوي كاران يانزي بكر، ههرومكو د

نمونهياندا نهځ چنده بهرچاځه. جورين هملوېستين پتريا

كارين ريزمي بين د رستين نهځي فكهولينيديا كو مه نماژه

پيداي، ههرومكو ژ ناځ و رامانا وان يي ناسايي ديار دببت.

ل خوراي دي بهحسي نهځان كاران هيتنه كرن:-

۲-۱- هاتنا كارهكي ريزه دي د رستيدا:

(۱)- كارين دهربريني ژ هملوېستين (شيان) ي دكهن:-

كاري (شيان) كارهكي چالاكه د دروستكرن و

بكارئينانا هملوېستهكيدا، بههرا پتريا جارن پشكدارمكي

وهردگريت، نهوي پشكداره ژي (بكر) ه، ههرومكو نهوي

لارستا لدويځدا دهيت ژ لايي واتاينه دببته بهركار بو

كاري (شيان) ي. هاتنا نهځي كاري د نهځان رستاند، بوويه

نهگهر دهربرينا هملوېستين شياني ژ لايي ناخفتنكهری

بو لارستا لدويځدا. ههرومكو چنده ژي كاري (شيان) بتني بو

هملوېستين شياني ناهيت، بهلكو د شياندايه هندهك

۹۴- ته دښتې ساخ بت دا باسې ومختې خوه بو مه بکمت. (ل ۵۷)
 ۹۵- ... دلاومري دښتيا من ناف بکمت. (ل ۵۹)
 ۹۶- ... من دښتيا يز انم، هيشتا مروت ماینه خوه بپهينن؟ (ل ۶۷)
 (۳)- کارين کو هملويستې داخوازکرنې دگههينن: ۹۷- من دخواست ئمز ئالييې دی يز انم، ... (ل ۶۶)
 (۴)- کارين کو هملويستې (برياردان) ئ دگههينن:- کارى (برياردا) ومکو کارمکى تتيهر دشاندايه بو دمريپنا هملويستهمکى ناخفتنکمرى بهيته بکارئينان بو لارستا لدويڤدا، کو دبېته بهرکار بو کارى (برياردا). ۹۸- من برياردا خوه هسک بکمت. (ل ۷۶)
 ۹۹- ل دوماهيې برياردا کمپرکى چيکمت. (ل ۸۲)
 ۱۰۰- بريادا بهرڤ دههتووکى بچت. (ل ۸۴)
 ۱۰۱- برياردا، جارمکا دی ل مروڤان بگمرت. (ل ۸۵)
 ۱۰۲- برياردا، بچته سرى چياى. (ل ۸۹)
 ۱۰۳- برياردا، وهغرمکا بى دوماهى بکمت. (ل ۹۰)
 ۱۰۴- شنگى برياردا گوند گوند، شهر شهر بچت. (ل ۹۰)
 ۱۰۵- ... برياردا بچته ناف دارستانى. (ل ۸۲)
 (۵)- کارين هملويستې (ري پيدانى) و(ري پينهدان و نهرازيبون) ئ دگههينن:- هندک جارن کارى (دان) ل گهل تهواوکمرى، پيکفه بو هملويستهمکى ومکو (ري پيدانى يان ري پينهدانى) بکار دهين. ومکو:- ۱۰۶- ري بده من هندکى هزارا خوه بکمت. (ل ۳۸)
 کارى فرمانى (ري بده) ومکو هملويستهمکى (ري پيدانى) بو ناخفتنا لدويڤدا بو کهمى بهرامبر هاتيه دمريپن. هملويستې (ري پينهدان) ئ بهروڤاڙى هملويستې (ري پيدان) نيه، کو د نهڤان جوره ناخفتناندا کهمى ناخفتنکمر جوره هملويستهمکى (ري پينهدانى) دمريپت سمارت نموى گوتنا دبېږيت. ۱۰۷- دينى مه رينادمت مه نم دو مروڤين نهڤيندار ژيکجودا بکمين. (ل ۷۹)
 ۱۰۸- ري نهدا من ليڤى ل ليڤى بدهم. (ل ۳۳)
 ۱۰۹- نمولهمکاريې نهڤيلان، دايک و کهمو کارين من گلمک بمينن. (ل ۶۶)
 (۶)- کارين هملويستې (بزاڤ کرن و همولدان) ئ دمريپن:

دگههينيت، کو ناخفتنکمر روخسمتې ژ کهمى بهرامبر، نانکو گوهدارى ومردگريت ژ بو کرنا تلهفونى و چونا لدڤ نموى.
 (۲)- کارين دمريپنى ژ هملويستې (ڤيان) ئ دگهن:- کارى (ڤيان) ژ لايى سينتاکسيفه کارمکى تتيهره، لارستا لدويڤدا ژ لايى واتايڤه دبېته بهرکار بو کارى (ڤيان). ۷۴- ڤيا پارچميهکى ژ رهنى بخوت. (ل ۸۱)
 ۷۵- من دښت بيرسم، ... (ل ۱۵)
 ۷۶- من دښت بپينم. (ل ۲۱)
 ۷۷- من ڤيا پچمکى دهڤومشبيې بکمت. (ل ۲۴)
 ۷۸- من دښت ولسا بپينم. (ل ۲۳)
 ۷۹- دښت تشتهکى ل دور گبانهمرکى بزانت. (ل ۲۳)
 ۸۰- هموه نهښت ومختى ب لهوچميين قالاڤه بيورينن. (ل ۲۴)
 ۸۱- دښت پچمکا ترانه و ياريان بيخته ومختى خوه. (ل ۲۴)
 ۸۲- هر کهمى ښت ژ نهڤى دنيايى برهڤت، ... (ل ۴۷)
 ۸۳- ديندارين هر دينهکى ڤيان پيغمبرى خوه راستگو ديار بکمن. (ل ۷۷)
 ۸۴- ڤيان پروږياگندهيې ب تهرمى من بکمن. (ل ۶۰)
 ۸۵- من نهڤيا نهڤى سرکهفتى و نهڤى سمرهرازييا مهن بو جيهانى رايگههينم. (ل ۳۱)
 ۸۶- ته دښت بو من شروڤه بکهي؟ (ل ۳۲)
 ۸۷- من دښت نافى خوه بکهمه بيزار و جارمکا دی خوه هسک بکمت. (ل ۷۵)
 ۸۸- نموى دښت نهڤيهکى بپهست. (ل ۷۲)
 ۸۹- من نهڤيا دکتور مه بېته وارمکى دی و تارديگرادن ژ بير بکمت. (ل ۲۹)
 ۹۰- من نمو نيراقيه دښت يى بچت زانين و زانستين خلکى بخوينت و بو وهلاتى خوه ڤهگمرينت. (ل ۲۶)
 ۹۱- کوردان ڤياييه فرهنگا موزداى ژ يا نههرهمنى زمگينتر بت. (ل ۲۹)
 ۹۲- ته دښت سهدام حسين ب همى نمرک و شيان و هيڤى و نارمانجين خوهڤه بنڤت و شولى ب هيڤيا هندک دېڤه بېلت و لهشې خوه بيخته بهر وژدان و بهختى خلکى؟! (ل ۳۲)
 ۹۳- ته دښت سمروک کومارى نيراقا مهن دهه سالان بنڤت. (ل ۳۲)

(هېوون) د نمونا سمری (۱۲۰) دا ټیپره و ب و اتایا هیاتیی (تلمک) دهیت. پهیفا (نارمانج) کول گهل کارئ (هېوون) هاتیپه، دبیته بهرکارئ کارئ (هېوون) پیکفه هلوپستئ نارمانج و نیازا ناخفتنکمری د گوتنا هلوپدا دیار دکمن.

۱۲۱- من دل تی هیه بجمه شمري دگهل برایتین خباتکمر. (ل ۳۵)

۱۲۲- درموکا مزنتر و ئاشکراتر ته نینه تو بیژي؟ (ل ۲۶)

۱۲۳- من باومري ب کورین خوه نینه نهر روژئ ههشت ساتان بنقم. (ل ۳۲)

۱۲۴- من باومري ب سازبیین دهلوتئ نینه سمرمدانا وهلاتمکي ههقال ومکو سؤقیهتئ بکهم، ... (ل ۳۲) د هر دو رستین ژماره (۱۲۳ و ۱۲۴) ئ شویو نهریکرنا کارئ (هېوون) ه، کو دبیته (نینه) بو دهمئ نهو لگهل بهرکارئ (باومري) پیکفه هلوپستئ (باومري نهینانا) ناخفتنکمری دگههینن سهارمت نهوان ناخفتنن د رستاندا هاتیپه گوتن.

هرومسا کارئ (بوون) ژي ل گهل تهواوکمری پشکداریی د دروستکرنا هلوپستهکي دهستنیشانکمری دکمت. بو نمونه:

۱۲۵- بیدقیه تالتهی و خرابتهی ژي ههپانه. (ل ۲۹)

۱۲۶- بیدقی بوو نهم ب دههان کیلویین کهفزی و گیرها کهفران بیینه نهمونگهه، تاریدگراډان ژي یقافیرین و پاشی دکتور کاری لسمر تاریدگراډان بکمت و تیرا سباتا من دهرمانئ ژي چی کمت. (ل ۴۱)

۱۲۷- بیدقیه زانا بت و گافان بهرهف ئیک ژ دووان بهارووت. (ل ۴۷)

۱۲۸- بیدقیه مروف پچهکي خوه گران بکمت. (ل ۷۰)

۱۲۹- بیدقیه ریهرین نهی وهلاتی نهی دیاردمی ب سادمی و سانهی ورنهگرن. (ل ۱۳)

۱۳۰- بیدقیه مروف بریت. (ل ۷۲)

۱۳۱- بیدقیه مروف هر و هر شو بکمت. (ل ۷۳)

۱۳۲- بیدقی بوو نهم پي خوش بیم و ههمی رهنجا روژئ پی ژ بیر بکهم. (ل ۷۳-۷۴)

۱۳۳- بیدقی بوو نیکسر خوه بشوم. (ل ۷۴)

ناخفتنکمر نهی کاری بو هندئ بکار دینیت داکو هلوپستهکي (بیدقیاتئ/ لزوم) بدمته دیارکرن سهارمت ناخفتنا لدویفا دینیت، ب ریکا بکارنینا گرینین کاری ومکو: (بیدقیه) (بیدقی + ه)، بیدقی بوو (بیدقی + بوو)، ... پهیفا (بیدقی) تهواوکمره بو کارئ بیهیز.

۱۳۴- سوز بت نهر ب دهستئ خوه بکوژم. (ل ۲۶)

پهیفا (سوز) د نمونا ژمارا (۱۳۴) یدا لگهل کارئ بیهیز (بوون) هاتیپه و رلی تهواوکمری وهرگرتیه، ل

۱۱۰- بزاف کرن خوه ب نهرمبانهیا خوهفه بگرت و رابیت. (ل ۹۱)

۱۱۱- ... و بزافئ دکمن پیغه چین، ... (ل ۸۳)

(۷)- کارین هلوپستئ (ترسیان) دیار دکرن:-

۱۱۲- نهر ترسام دکتور ژي پشتهی من خوه ههشک

بکمت و نهم هر دو ومکو دو مؤمیاین دیرین دنهفی قومقورکال نهی زناری قه بیینه بیر هاتن.

(ل ۵۱)

۱۱۳- ... و نهویرن خوه ئاشکرا بکمن. (ل ۸۵)

هر دوو کارین ریژهی (نهویرن و ترسام) نهوین د نهفان هر دوو رستین سهریدا بکار هاتن، هر دوو کارین دیرین مه نامازه پیدای، د روالهتدا ومکی ئیک نین، لی هر دوو بو هلوپستهکي (ترسیان) د هر دو نمونیاندا دهرکهفتینه.

(۸)- ههرومسا کارئ (کرن) ژي چ ب شویو کارئ لیکدای یان ل گهل بهرکاری/تهواوکمری پشکداریی د دروستکرنا هلوپستهکي دیارکریدا دکمت، ومکو:

۱۱۴- ههمی جیهان نهچار کر، پشکداری جهنگی بین. (ل ۷۹)

کارئ (نهچارکرن) ل نهی دهمی لدهف ناخفتنکمری دهیته بکار نینان دهمی مروف یان تشتهک دبیته نهگرن نهچاربیی ژ بو نهجامدانا کارمکی یان دیارکرن بار و حالتهکي.

۱۱۵- دی هیقیان کمن نهوژي هاتپانه سهرژیکرن. (ل ۱۱)

د نمونا (۱۱۵) یدا ناخفتنکمری هلوپستئ هیفی و خوزی بکار نیایه سهارمت گوتنا لدویفا.

۱۱۶- ههوج نهکمت بو ههوه بنقیسم. (ل ۷۳)

د نهی نمونیدا هلوپستئ نهیدقیاتیی دیارکریه.

(۹)-: کارئ بیهیز: گهلهک جاران کارئ (بوون و هېوون) ل گهل تهواوکمری پشکداریی د دروستکرنا هلوپستهکي دهستنیشانکریدا دکمن:-

۱۱۷- دهستور هیه ومکو چیروکنفیس گوتنهکي بییزم و خوه بکمه دناف چیروکندا؟ (ل ۴۳-۴۴)

کارئ (هیه) د رستا ژمارا (۱۱۷) یدا ټیپهپره، ب و اتایا هېوونئ (وجود) دهیت. هرومسا پهیفا (دهستور) کو بکمرئ کارئ (هېوون) ه، پیکفه دبنه نهگرن دهربرینا هلوپستهکي ومکو (دهستوریی) ژ کسمی بهرامبر بو ناخفتنا لدویفا هاتیپه گوتن.

هرومسا کارئ (هېوون) دهمی دبیته (نهرئ) ب نهی رمنگی دهیت:-

۱۱۸- کس نینه بهرسفا ههوه بدمت؟ (ل ۴۱)

۱۱۹- شهرم نینه بییزم. (ل ۴۱)

۱۲۰- نهی ئیک نارمانج هېوو؛ مروفهکي بیینیت، بلا دوژمن، بلا هوف بت، بهس مروف بت. (ل ۹۰)

- گهل كارى (بوون) پيڅه هملويستى (نه‌هد و سوزداني) ژ لايى ناخفتنكهرى دگه‌هينت بو لارستا لدويځدا.
- ۱۳۵- من مهرق بوو همى چيروك ومكو كومپيوته‌رى كوپى پيست بو من هاتبايه گوتن، ... (ل ۳۳)
- د نمونا (۱۳۵) دا كارى (مهرق بوو) هملويستكې ومكى (حمر و مهرقا) كسې ناخفتنكهر بهرامهر ناخفتنا دبژيت ديار دكمت.
- ۱۳۶- بو من گلهك گرنگه نمر ژ نه‌فى سهردمى خلاص بم و بكه‌فمه سهردمكې دى. (ل ۴۹)
- ۱۳۷- نه‌و نيڅا ژيانى ل ناڅه‌را زاروكاتيبي و پيراتيبي، گرنگه همر كسې همرت. (ل ۷۲)
- د زمانى كورديدا (گرنگه) ژ لايى موزولوزيځه ژ هملاناقى (گرنگ) پيڅه‌تايه (بنار عبدالجبار جميل، ۲۰۱۵: ۱۸۶-۱۹۰) ل گهل كارى بيه‌زى (بوون) كو دمرنكه‌شيه (ه) نيشانا ريكه‌شتنيه ژ لايى سينتاكسيځه.
- همر ومسا د رستين لخواړيدا، لارستا كارى بيه‌زى (بوون) بوويه نه‌گهرى دمربرينا لارستا دوويى يا كارى مهرجى تيدا:
- ۱۳۸- نه‌فه دهلقيمه‌كه نمر ومختى خوه بگوهورم. (ل ۳۸)
- ۱۳۹- نمر نيكه‌مين زانامه نه‌فى كارى بكمت. (ل ۵۱)
- ۱۴۰- دلاومر نيكه‌مين كس بوو من بيبنت. (ل ۵۶)
- ۱۴۱- نه‌فه نيكه‌مين مؤميايه ل كوردستانى بهينه ديتن. (ل ۶۴)
- كارى (بوون) د شيوى نمرى ژيدا هندك جارن دبه نه‌گهرى دمربرينا (رى پينه‌داني) بو كارى لدويځدا دهيت. ومكو نه‌قان نمونين لخواړى ديار:-
- ۱۴۲- نابت خيزان بو همر مهرمه‌كې بهينه هملوشاندن. (ل ۱۳)
- ۱۴۳- نابت ناگرى بكمنه د دستى زاروكان دا. (ل ۶۷)
- ۱۴۴- نابت نمران زهنگين ين. (ل ۶۷)
- ۱۴۵- نابت نمر بندهنگ بمين. (ل ۵۹)
- ۱۴۶- نابت دختر نمر ين. (ل ۸۵)
- ۲-۲-۲ پيڅه هاتنا دوو كارين ريژه‌يى د رسته‌يه‌كا نه‌ساده‌دا:-
- كارين كو هملويستين نه‌وان پيشتو جودا جودا هاتيه ديار كرن و باسكرن، د نه‌قان نمونين لخواړيدا هندك ژ نه‌وان پيڅه هاتينه بكار نينان.
- ۱۴۷- بيه‌زى، مروځ ژى بيه‌زى، خوه دگهل هممان روشنى بگونجين. (ل ۱۹)
- ۱۴۸- دفين بيه‌زى نمر دشين مرييان ساخ كهين. (ل ۵۹)
- ۱۴۹- من نه‌و زه‌لام دقيا بويزت بيه‌زى ته سهدامى؛ ... (ل ۳۰)
- ۱۵۰- بهيله دوختور پيشتراست ين تو دروستى و نه‌م ژى نه‌فى ته‌كنيكى و خودانى وى بناسين. (ل ۶۷)
- ۱۵۱- فره ژنين هيزا مالين خوه بياريزن و زه‌لامان نه‌چار نه‌كمن بهريدهن. (ل ۱۳)
- ۱۵۲- دهينه پيشينيكرن همرم بهرف شمرى نافخويى يان دابه‌شيوونى بخت و نه‌دوره ب گوره‌ي پيمانكا نهين، تركيا و نيرانى ل خوه ليځه كربت. (ل ۱۱)
- كارى (دهينه پيشينيكرن) ناخفتنكهرى ومكى (پيشينيكرنه‌كې) هملويستى خو سهارمت رموشا همرمى ديار كريبه، همرمسا لدويځدا هملويستكې (گوومانى) ب ريكا (نه‌دوره) همر بو تمام كرنا ناخفتنا خو دمرباره‌ي همرمى دمربريه.
- ۳-۲- پيڅه‌هاتنا كار و فورمين ريژه‌يى د رستيدا:-
- گلهك جارن مروځ د ناخفتنا خودا سهارمت تشته‌كى دو سى هملويستان پيڅه دمربريت، نه‌ف هملويسته ژى چي‌دبيت هندك (فورم و كار) بن پيڅه به‌شدارى وى گوتنى كرن. نه‌فجا دببت نه‌و گوتن نامازه بيت بو دمى بوري يان نه‌بوري.
- ۱۵۳- خومزى من شياپايه بيايه همر تشته‌ك ژ بلى مروځ! (ل ۱۴)
- فورمى (خومزى) هملويستى خوزياتيا ناخفتنكهرى ل گهل كارى (شيان) وى كو هملويستى شيانى ژلايى ناخفتنكهرى ديار دكمت، پيڅه به‌شدارى دارشتنا رستا (۱۵۳) بووينه.
- ۱۵۴- بىي چركه‌كې بشيم خوه بگرم يان هندك پرسياران بك، ... (ل ۲۱)
- د نمونا ژماره (۱۵۴) دا دوو فورمين (بىي و يان) و كارى (شيان) پيڅه به‌شدارى نه‌وى گوتنى بووينه، هملويستين ومكو (ژبلياتيبي/ بيجگه، شيانى و همليزان) ديار دكمن.
- ۱۵۵- ... بهس نه‌شين بهيلن! (ل ۶۷)
- ۱۵۶- بهس خودا دشيت هاريكاري وى بكمت! (ل ۲۶)
- دهر دوو رستين لسهرى فورمى (بهس) و كارى (شيان) بكار هاتينه، د رستا ژماره (۱۵۴) تدا (بهس) بو هملويستكې به‌روفاژى لارستا پيشتو دمربريه، لى د رستا (۱۵۵) وى ژ بو هملويستى (دهستنيشانكرن) وى بكار هاتيه، واته د رستيدا باسې خوداى دكمت كو بكهرى رستيه.
- ۱۵۷- چ دم دى شين بيجيه نه‌مومونگه‌ه؟ (ل ۴۴)
- ۱۵۸- چاوا چى دبت گيا و درمخت بيه‌زى مروځى و نه‌ردى وى ژى بستين؟ (ل ۸۴)
- همر دوو نمونين (۱۵۷-۱۵۸) فورمين پرسيارى (چ و چاوا) بو هملويستى پرسيارى لى لى گهل هملويستى (شيان) وى هاتينه بكار نينان.

۱۵۹- ماکي شيايه تلهفونا خوه نهدهته کهچکا جوان داکو ئمز بشيم؟!

۱۶۰- کي نهفتي ئمز بمرم؟ (ل ۳۲)

۱۶۱- ما ته دفتي سوبه هي قورت لسمر ترمي ته کوم بين؟ (ل ۵۲)

د نهقان هر دوو نمونين ژماره (۱۶۰-۱۶۱) هملويستي پرساريبي ب ريکا فورمين (کي و ما) لگهل کاري قيان هاتينه بکار نينان.

۱۶۲- دي چاوا من باومري همت دهه سالان بنقم!! (ل ۳۲)

هملويستين پرساريبي و باومريبي پيکفه د قی رستا نه ساددها خويانه.

۱۶۳- بس هيډار بووم نه پيژته من هورمونه کي بو من چيکه ئمز پير نهيم. (ل ۲۶)

هاتنا هملويستي دهستنيشانکرن و خوزيياتي پيکفه، د رستا ژماره (۱۶۳) دا.

۱۶۴- نه خاسمه ئمز ب هيقي بو مروقان ل دهشتي بينت نه ل چياي. (ل ۸۳)

فورمي (نه خاسمه) دهته بکار نينان لدمي مروفي هملويسته کي (جهتکرتي) همت بو گوتنا خو، واته بو تهکيد کرنا ناخفتني دبيزيت، کو د نهقي رستيډا ل گهل هملويستي (خوزيياتي) بکار هاتيه.

۱۶۵- ... نه شيياي ندي رابت. (ل ۹۱)

۱۶۶- ئمز ندي نه شيم بيژمه ته دکتور. (ل ۳۲)

هملويستي (بهردهواميبي و شياني) پيکفه بهشداري پيکهاتا هر دوو نموناندا کرينه، ژ بو ديارکرنا لارستين ل دويغرا هاتين.

۱۶۷- ما نه باشته تو بهلي ئمز شولي خوه بکهم و تو ژي بجييه سمر شولي خوه؟ (ل ۴۲)

ناخفتنکري سي هملويستين پرساريبي، دهستنيشخري و ري پيدان) ئ بو دمربرينا ناخفتنا خو د نمونال سمريدا بکار نينايه.

۱۶۸- تاکو من دفتي باخت، ... (ل ۲۵)

پنډفيه بهيته گوتن ومختي هملويستين (دمي) دکهفنه دهستنيکا رستي و نه به بهرسف بو پرسارا (کهنگي) بو مبهست و هملويستين (دمي) ژ لايي کهسي ناخفتنکمر بکار دهيت، کو نیک ژ نهوان فورمان (تاکو) يه د نهقي رستيډا ل گهل هملويستي (قيان) هاتيه بکار نينان.

۱۶۹- ئمز ترسام دکتور ژي پشي من خوه هسک بکست. (ل ۵۱)

هملويستي (ترسياني) ل گهل هملويستي (دمي) کو دکهفنه لارستا ل دويغرا، پيکفه بهشداري نهقي دارشتنا ژماره (۱۶۹) بوينه.

۱۷۰- ومختي روقي بزاډ دکرن پارچه يمي ژ نهوي کهقلي بخومت، ... (ل ۸۱)

د رستا ژماره (۱۷۰) ل گهل هملويستي (دمي) کو دکهفنه دهستنيکا رستي خويا بوينه، ل گهل کاري بزاډ کرن.

۱۷۱- دکتور ئمز ئمز کهچکا ته نه شيياي نافي وي بزانيمه. (ل ۳۷)

هملويستي (ريزليگرتني) ژ لايي ناخفتنکري د گوتنا خودا (دکتور) بکار دنييت، نهف فورمه ل گهل کاري نمر ي (قيان) هاتيه بکار نينان.

۱۷۲- دکتور ئمز دزانم هوه نهفتي ومختي ب لهچميبي قالاډه بيورين، ... (ل ۲۴)

هملويستي (ريزليگرتني، زانيني و نهقياني) پيکفه بهشدارن د گوتنا ژماره (۱۷۲) دا.

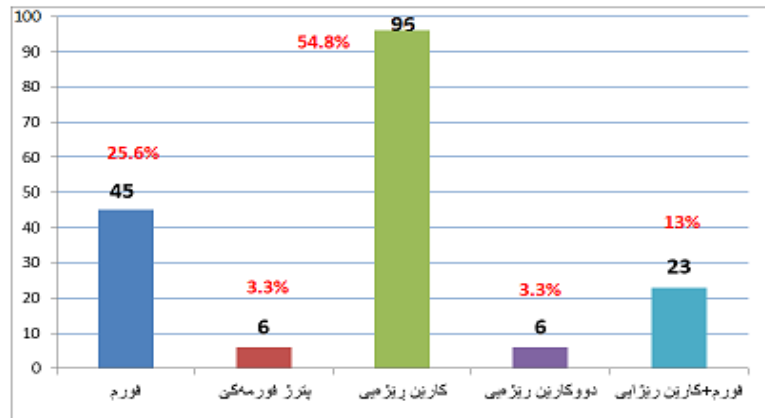
۱۷۳- ... لي ندي بو هملوسته کي ومگرن. (ل ۷۸)

فورمي (لي) بو هملويستي (بهره واري) لارستا پيش خو دهيت، واته نهف فورمه دکهفنه د ناقهرا دوو يان زيدهتر ژ دوو ناخفتنا دا، کو ژ لايي ناخفتنکري د رستا ژماره (۱۷۳) دا لگهل هملويستي (پنډفياتيبي) دايه ديار کرن.

۱۷۴- بس دي مينت روژمکي برياري بدم، ... بهري خوه بدمه و غمري و پشنا خوه بدمه فلهکي، ... (ل ۳۵)

۱۷۵- دا بو هوه ديار بکهم کو من دفتي ومختي خو، نهقي زماني پويچ، پويچ نهکهم. (ل ۳۷)

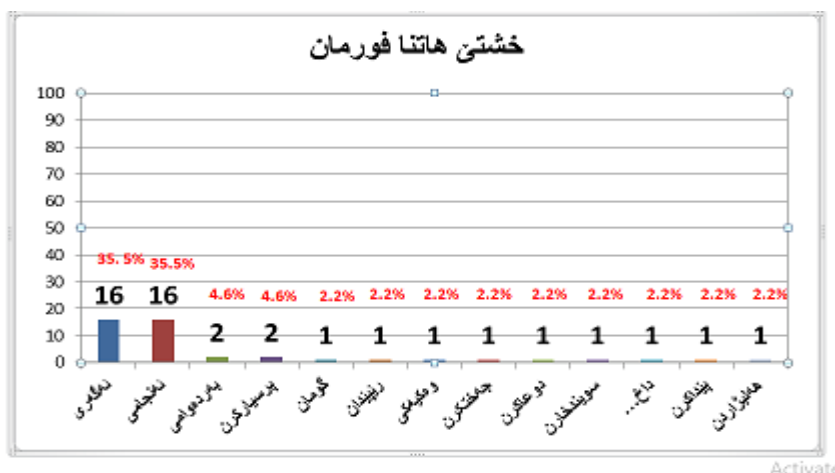
ل دوماهيبي دي ريژا هاتنا نهقان فورم و کاري ريژمي ژ کوما (۱۷۵) رستين هاتينه ومگرتن ژ رومانا (مروقي بهلهچک) دا دمينديارکرن. پشي قافارتنا (۱۷۵) رسته يين روماني ل دويغ هاتنا فورم و لارستين خودان کاري ريژمي؛ بو مه دياربو کو (۴۵) رسته ب رينا فورمين جودا جودا بوينه نهگمر کو کاري رستي ب ريژا مرجي دمرکهفيت کو دببته ريژا ۶، ۲۵ % و (۶) رسته ب رينا دوو يان پتر ژ فورمه کي کو دببته ريژا ۳، ۳ % و. هرومسا (۹۵) رسته ب رينا کاري ريژمي (بهيز و بهيز) هاتينه دمربرين کو دببته ريژا ۸، ۵۴ % و (۶) رسته ژي دوو کاري ريژمي تيډا هاتينه بکارهينان کو دببته ريژا ۳، ۳ % و (۲۳) رسته ژي ب هاريکارييا فورمان ل گهل کاري ريژمي کاري مرجي دمرکهفتيه کو دببته ريژا ۱۳ % و، هرومکو نهقي خشته يي ل خواري :-

خشتی ژمارە (۱)

پرسیارکەری و بەردەوامی ب (۲) رێژەیان ل رێژا دوویی هاتنە کو دبیتە رێژا ۶، ۴ %ی. هەرئیک ژ فۆرمین دی یێن ماین ب (۱) رێژە دەرکەفتنە کو هەر ئیک دبیتە رێژا ۲، ۲ %ی. ب ئەفی خشتەیی ل خواری دی ديارکەین .

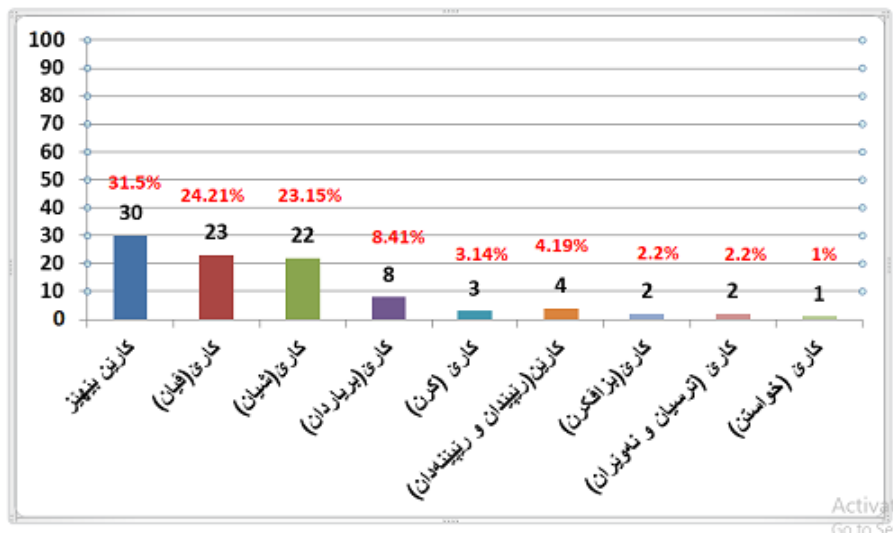
ژ کۆما (۴۵) رێژەیان ب رێژا فۆرمەکی هاتنە دەربرین، (۱۳) فۆرمین جودا جودا وەک (پرسیارکەری، گۆمان، رێژەیان، وەکەکی، پێداگرتن، هەلبژاردن، بەردەوامی، ئەگەری، ئەنجامی) بوون. ب رێژا پترین فۆرمین (ئەگەری) و (ئەنجامی) ب (۱۶) رێژەیان هاتنە ل رێژا ئیکێ کو دبیتە رێژا ۵، ۳۵ %ی، پاشی فۆرمین

خشتی ژمارە (۲)

کو دبیتە رێژا ۱۵، ۲۳ %ی. کارێ (بەربەردار) ب (۸) رێژەیان کو دبیتە رێژا ۴۱، ۸ %ی. کارێ (کرن) ب (۳) رێژەیان کو دبیتە رێژا ۱۴، ۳ %ی. کارین (رێژەیان و رێژەیان) ب (۴) رێژەیان ب رێژا ۱۹، ۴ %ی، کارین (بەربەردار) و (ترسیان) ب (۲) رێژەیان کو دبیتە رێژا ۲، ۲ %ی و ل رێژا دوو هەبێ کارێ (خواستن) ب (۱) رێژە هاتنە کو دبیتە رێژا ۱، ۱ %ی، وەک ئەفی خشتی ل خواری:-

ژ کۆما (۹۵) رێژەیان ب رێژا کارین رێژەیی هاتنە دەربرین (۹) کاران پشکداری د چیکرنا هەلوێستەکی دەستێشان کردا کربە بۆ دەربرینا کارێ مەرجی د رێژا هاتنا کارین بێهێز (هەبوونا هەبوونی، هەبوونا هەیاتیی، بوونا بوونەتی) ل رێژا ئیکێ بوو ب (۳۰) رێژەیان ب رێژە ۵، ۳۱ %ی، کارێ (فیان) ل رێژا د ئەو ب (۲۳) رێژەیان کو دبیتە رێژا ۲۱، ۲۴ %ی و کارێ (شیان) ل رێژا سێی ب (۲۲) رێژەیان

خشتي ژماره (۳)

نهانجام

ب ريزا ۳۵، ۵٪ ۵. و فورمين پرسياکرن و بمردهوامي ب ريزا دوو بوون ب (۲) رستهيان ب ريزا ۴، ۶٪ ۵. نهو فورمين دي همرنيک ب (تيک) رسته بوون ب ريزا ۲، ۲٪ ۵.

۵- نهو رستين ب ريزا کارين ريزمي هاتينه دمربرين، کارين بيهيز ب ريزا تيکي بوون ب (۳۰) رستهيان ب ريزميا ۵، ۳۱٪ ۵، کارين (فيان) ل ريزا دوو بوو ب (۲۳) رستهيان ب ريزا ۲۱، ۲۴٪ ۵ و کارين (شيان) ل ريزا سيئي بوو ب (۲۲) رستهيان ب ريزا ۱۵، ۲۳٪ ۵ و کارين دي ل دويغرا دهين.

پهراويز

(1) رومانا (مروفي بهلمچک) يا نفيسر (فاضل عمر) ل سالا (2017) هاتيه وهشاندن. هلبزارتنا نفسي روماني ژ بهر نهو چندين بوويه کو نفيسري روماني ل دمفري يي بهرنياسه وک نفيسرهکي شارها و سمرکهفتي.

(2) د نفسي فکوليتدا مه بکورتني بووچونين ريزمانفانان دانديارکرن، چونکي د هندک فکوليتين بهري مه ناماز به هندک ژ نهفان بووچون و هلمسنگاندنا نهوان هاتيهکرن، بو نمونه بنيره: بايز عمر احمد، (۱۹۹۹: ۷۵-۸۳)

(3) د نفسي فکوليتدا بتني مه کارين ساده ژ لايي بيکهايتنيقه وهرگرتيه، ژ بهر کو د گوفاريدا ژمارا لاپهرين فکوليتان سنوردارکريبه، ژ بو خو دوير نيخستن ژ لاپهرين زنده.

(4) نيشانا ريککهفتني ل قيري ل گهل بهرکاري ريککهفتني، چونکي کار يي تيپره.

(5) هندک ناخشتنکمرين دمفرا بهدينان دمنگين (ه) يان (۱) ل پستي نيشانا ريککهفتني ديژن، وکو: نهز کهشنامه/ نهز کهشنامه، نفشري وکو دياردهکا فونهتيکيه.

(6) نف فزانينه ل دويغ نهو تيکلي و هفاليينا فکوليري ل گهل خلکي نهوان دمفرا بوويه.

۱- کارين مارجي د گوفرا بهدينيدا د تافي بووريدا، دوو شيوه همنه: ۱- کارين مارجي يي ساده کو ب ريزا مورفيا (با-بوو) دهينه دمربرين. ۲- کارين مارجي تهاو کو ب ريزا مورفيا (ب) دهينه دمربرين. د تافي دهيندا تيک جور همي کو ب مورفيا (ب) دهينه دروستکرن.

د تافي بووريدا، مورفيا مارجي ساده ب شيوهکي گشتي (با-يه)، ل هندک دمفرا ديبته دوو پارچه کو (ب) ل بهري بنياتي و (۱) ل پستي بنياتي دمرکهفتي، بهلي د هندک دمفرا اندا مورفيا (با-بوو) دهينه بکارهينان، وکو دمفري بهرواري بالا (هروري) و ريکانيان.

۲- دممي کارين مارجي د رستيدا دهيت، ديبته مارج بو نهانجامان کارمکي دي، بهلي ل دممي هندک فورم و کارين ريزمي دهين، مبهستين جودا جودا دهينه دمربرين، وکو (نگمري، نهانجام، شيان، فيان، ... هت).

۳- ژ کوما (۱۷۵) رستمين رومانا (مروفي بهلمچک) دا کو کارين مارجي تديا، (۹۵) رستمين ليکداي رستا نهوان يان تيکي ب ريزا کارين ريزمي هاتينه دمربرين ب ريزا ۸، ۵۴٪ ۵. (۴۵) رسته ژي ب ريزا فورمين ريزمي هاتينه دمربرين کو ديبته ريزا ۶، ۲۵٪ ۵. (۶) رسته ب ريکا پتر ژ فورمکي هاتينه دمربرين ب ريزا ۳، ۳٪ ۵. و (۶) رسته ژي ب ريزا پتر ژ کارمکي هاتينه دمربرين ب ريزا ۳، ۳٪ ۵. و (۲۳) رسته ژي ب ريزا فورمان ل گهل کارين ريزمي هاتينه دمربرين ب ريزا ۱۳٪ ۵. ب نفسي چندين بو مه ديار ديبته کو نهو رستين کارين مارجي تديا ب ريزا زورتر ب ريزا لارستين سيستم يي خودان کارين بهيز يان بيهيز ب ريزا دوو ب هاريکارييا فورمان هينه دمربرين.

۴- نهو رستمين ب ريزا فورمان هاتينه دمربرين، فورمين (نهگمري، نهانجامي) ب ريزا تيکي بوون ب (۱۶) رستهيان

گوڤار:-

بانیز عومەر ئەحمەد؛ شلیز نايف ئەمین، لارستە د دیاڵیکتا سەری یا زمانێ کوردیدا (گوڤەرا بەهەدینی)، گوڤارا زانکویا دهوک، بەرپەندا (۱۲)، ژماره (۲)، دهوک، (۲۰۰۹).

پەرتووک ب زمانێ نینگیزی:-

CAPTAIN R. F. JARDINE, ASSISTANT POLITICAL OFFICER, DOHUK, BAH DINAN KORMANJI, (1922).
Collins, Peter. Modals and quasi-modals in world Englishes. World Englishes, (2009).
David Crystal, A Dictionary of Linguistics & Phonetics, fifth edition, (2003).
F. R. Palmer's Mood and Modality in (1986).
Mackenzie, D.N./ KURDISH DIALECT STUDIES-1// Oxford University Press London// (1961).
Palmer, Frank Robert. Modality and the English modals 1st edn. London: Longman, (1979).

پەرتووک ب زمانێ فەرەنسی:-

Blau, J./ LE KURDE DE CAMADIYA ET DE DJABAL SINDJAR/ Paris/ Librairie C. Klincksieck/ (1975).

پەرتووک ب زمانێ عەرەبی:-

الامیر جلادت بدخان و المستشرق الفرنسي روجیه لیسکو، قواعد اللغة الكوردیه ((اللہجہ الکرمانیجیہ))، ترجمہ: دولا زکی، طبع فی مطابع دار المعلم، ۱۹۷۰.
جون لاینز// اللغة و المعنى و السياق // ترجمہ: عباس صادق الوهاب// مراجعة: یونیل عزیز// الطبعة الاولى// دار الشؤون الثقافية العامة// بغداد// ۱۹۸۷.

گوڤار ب زمانێ نینگیزی:-

SHIVAN SHLAYMOONTOMA and HAVAL ISMAIL AHMAD SIMO, MODALITY IN ENGLISH AND KURDISH: A CONTRASTIVE STUDY, Journal of University of Duhok., Vol. 23, No.1, (2020).

گوڤار ب زمانێ فارسی:-

جمشید مظاهری، سید مرتضی هاشمی و سید مهدی متولی، بررسی و تحلیل وجه التزامی در دستور زبان فارسی،
مجله علمی- پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره دوم، شماره سی و هشتم، پاییز (۱۳۸۳)، (۲۰۰۴).
فریار اخلاقی، بایستن، شدن و توانستن: سه فعل وجهی در فارسی امروز. دستور ۳، (۱۳۸۶)، (۲۰۰۷).
جلال رحیمیان؛ محمد عموزاده، افعال وجهی در زبان فارسی و بیان وجهیت، پژوهش های زبانی، دوره ۴، شماره ۱، بهار و تابستان، (۱۳۹۲)، (۲۰۱۳).

هەروەسا (بانیز عومەر) ی ئاماژە داوە ئەقێ نیشانی د پەرەوێزا لایەرە ۴۲ دا (بنێرە: بانیز عمر احمد، ۱۹۹۹: ۴۲)
(7) (نی) کورتکرییا (نیشانه) یه.
(8) (تا) کورتکرییا (تاف) ه.

لیستە ژێدەرەن

پەرتووک:-

ئەورەحمان حاجی مەرف، ریزمانی کوردی، بەرگی یەکمە (وشەسازی) بەشی پێنجەم (کردار)، چاپی دووم، چاپخانە ی رۆژەهلات، هەولێر، (۲۰۱۴)
ساجیدە عەبدوللا فەرەدای، رستە و پاش رستە، چاپی یەکمە، هەولێر، (۲۰۰۸).
شەهاب شێخ تەیب تەهیر، چەند بابەتیکێ زمانەوانی، چاپخانە نارین، هەولێر، (۲۰۲۰)
صادق بەهەالدین نامیدی، ریزمانی کوردی کرمانجیا ژوری و ژیری یا هەبەرکری، چاپانیکی، زانکوی صلاح الدین، هەولێر، (۱۹۸۷).
عەلی رۆخزادی، ریزمانی کوردی سورانی، چاپی یەکمە، بلاکردنەوی کوردستان، (۱۳۸۹)، (۲۰۱۰).
غازی عەلی خورشید، ریزمانا فەرمی، چاپی یەکمە، چاپخانە سەردەم، (۲۰۱۳).
لژنەیک ژ وەزارەتا پەرەوێز، زمان و ئەدەبی کوردی بو پولا دوازە ئامادەیی، چاپا هەفتی، (۲۰۲۱).
نەریمان خوشناو، ریزمانی کوردی، چاپی پێنجەم، چاپخانە هیفی/ هەولێر، (۲۰۱۳).
وریا عومەر ئەمین، ریزمانی کاری زمانی کوردی، چاپخانە ی زانکوی سەلاحەدین، هەولێر، (۲۰۱۶).
ژێدەرئ نمونەیان:-
فاضل عمر، رۆمانا (مۆقسی بەلەچەک)، چاپا ئیکی، چاپخانە هیفی - هەولێر، (۲۰۱۷).
نامین ئەکادیمی:-
بانیز عومەر ئەحمەد، تینس لە دایالیکتی ژوری زمانی کوردی ((گوڤەری بادینی))، ناما ماستەرئ، کولیی ناداب، زانکوی سەلاحەدین، (۱۹۹۹).
بانیز عومەر ئەحمەد، دەربرینی ریزە لە دایالیکتی ژوری زمانی کوردی ((گوڤەری بادینی))، ناما دکتۆرا، کولیی زمان، زانکوی سەلاحەدین، (۲۰۰۵).
بنار عبدالجبار جەیل، کاراکتەر سینتاکسی و سیمانتیکەکانی کردار لە کوردیدا، ناما ماستەرئ، کولیزی پەرەوێز، زانکوی سەلاحەدین، هەولێر، (۲۰۱۵).
پەسار محەمەد حەسەن سەعید، رولێ لارستێ د رستین لیکدای و ئالوزین زمانێ کوردیدا، ناما ماستەرئ، سکولا نادابی، زانکویا دهوک، (۲۰۱۳).
دلفین سەعید صالح، لادان د رستا نەسەدا (گوڤەرا بەهەدینی)، ناما ماستەرئ، کولیزا زانستین مروفایه‌تی، زانکویا دهوک، (۲۰۱۶).
ژیروان سەعید حاجی بەهری، تاییەتەندین فونولوژی و ریزمانی د دقوکا زاخودا، ناما ماستەرئ، کولیزا نادابی، زانکویا دهوک، (۲۰۱۱).
نەسرین فەخری، رستە و چمکی رستە بەگشتی و تاییەتەندینەکانی لە زمانی کوردیدا، جامەه صلاح الدین، عمادة الكلية الاداب، به‌غدا، (۲۰۰۲).

الخلاصة

صيغة الشرط في الفعل صيغة نحوية ، مثل صيغة الإخبار و الطلب ، ويمكن تحديدها عن طريق العبارات الفعلية في كثير من اللغات ، وتعد اللغة الكردية – اللهجة المحلية البهيدنية- من اللغات التي تميز الأفعال عن طريق المورفيمات النحوية ، فيمكن تمييز الفعل الماضي عن طريق مورفيم (- با ، - ب) والفعل المضارع عن طريق مورفيم (-ب-) ، وهكذا ، وتميز فعل الشرط عن الأفعال الأخرى أيضاً عن طريق المورفيمات ، فعندما يأتي هذا الفعل في الجملة يصبح شرطاً لإحداث فعل آخر ، ولكن عندما يأتي هذا الفعل مع بعض الكلمات أو العبارات أو الأفعال ، يعبر عن مواقف مختلفة ، ويكون له أغراض بلاغية مختلفة مثل (التمني ، شرطي ، الشك ...الخ)، ومن خلال دراستنا للمصادر اللغوية في اللغة الكردية تبين إن هذا الموضوع لم يدرس في اللغة الكردية ، فكانت هذه الدراسة محاولة لدراسة الأمثلة الحية للمنطقة البهيدنية ، وهي دراسة وصفية إحصائية ، ولدراسة هذا الغرض اعتمدت الدراسة على دراسة رواية (مروثي بهله چهك) وأظهرت الدراسة إن العبارة (فورم) وحدها لا تظهر غرض الجملة الشرطية وإنما هناك جمل بسيطة ذوي الأفعال التامة (بهيز) أو الناقصة (بهيز) التي تؤدي إلى تكوين الجمل الشرطية ذوي الأغراض المختلفة . واستنتجت من خلال الدراسة أن الجملة الشرطية جملة مركبة (معقدة) غير بسيطة ، تأتي الجملة البسيطة بشكل غير منظم مع العبارة النسبية ، أو تتكون عن طريق الجملة البسيطة المنظمة والأفعال تكون تامة وتعبر عن مواقف مختلفة ، وتعرف هذه الأفعال بالأفعال النسبية .

الكلمات الدالة: الأفعال الشرطية ، الصيغة الشرطية ، العبارات (فورم)، الأفعال النسبية

MODAL FORMS AND VERBS IN THE SUBJUNCTIVE VERB SENTENCE

VIAN IBRAHIM ALI and ZAHRA AHMED ALI

Dept. of Kurdish Language, College of Languages, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

The condition modality of the verb is a grammatical one, similar to the informative and the imperative modality. In many languages, this modality is identified by the form of the verb. Kurdish language in Bahdini area is one of the languages that distinguish between condition verbs and other verbs by means of grammatical morphemes such as (-ba, -b) in the past and (b-) in the future. When using this verb in a sentence, it becomes a condition for another action to take place. However, when this type of verbs occurs in the sentence with some other words (forms and verbs) that show attitude, they serve various purposes such as (wishes, condition, doubts, etc.).

This subject has not, yet, been investigated in thoroughly in Kurdish. The current thesis is an attempt to investigate authentic examples of Bahdini area following a descriptive approach in accordance to the foundations of statistic methodology. For the purpose of the study, the novel titled (Mirove Belechek) has been investigated. The analysis shows that it is not only the form that shows the purpose of conditional verb sentence, but also some clauses that include strong and weak verbs. When they co-occur, they become the reason of the emergence of various purposes.

The results show that the conditional verb sentence is never a simple sentence, a clause co-occurs with it in an unsystematic way (modal form), or by means of the verbs that occur in a systematic clause whose strong verb may show different attitudes; those verbs known as (modal verbs)

KEYWORDS: Conditional Verb, Conditional Modality, Modal Forms, Modal Verbs